

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ:

KISS JÓZSEF

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KÁZMÉR ERNŐ

LIX—LX. KÖTET

(1919. JANUÁR 1-TŐL 1919. DECEMBER 31-IG.)

BUDAPEST

A HÉT KIADÓHIVATALA

V., ORSZÁGHÁZ-TÉR 16.

50487

TARTALOMJEGYZÉK

	Szám	Oldal	Oldal
Arcképek.			
Ady Endre	5		
Apponyi Albert gróf	18		
Hajó Sándor	3		
Horthy Miklós	15		
Huszár Károly	16		
Lakatos László	1		
Mann professzor	9		
Romanelli alezredes	14		
Simonyi Zsigmond	17		
Dr. Stocker Antal	19		
Dr. Váry Albert	19		
Kronikák.			
B: Kommunista közmegegyezés	129		
Bartha Ferenc: Jövendő	60		
Bimbi asszony levelei	26, 72		
Bolgar Ferenc: A rutén kérdés	26		
Boros László: Jelszavak és sal- tomortételek	221		
Csészy Imre: Erők és emberek	213		
— Integritás és Népszövetség	244		
— Lovászy	254		
Dutka Akos: Bethlehem—Páris	301		
Faluji Iván: Új croszok	274		
Fábián Ernő: Fajok harca és im- perialista abszolutizmus	41		
— Hatvan millió	82		
Fodor Gyula: A fővezér	226		
Fodor László: Regényváros	71		
— Éjféle dialógus	133		
— A miniszterelnök	165		
Forró Pál: Lyukig feltámadás	197		
Földi Mihály: A ledobott kő	195		
— Isten állama	294		
Harasztj Zoltán: Huszár	237		
— In memoriam	296		
Kázmér Ernő: Mielőtt a kötél szakad	285		
Kelemen Viktor: Pesti bar 1919	180		
L—i: Munkaprogram	54		
Neményi Imre: Monológ	102		
Oculi: Választások előtt	174		
Pálos Frigyes: A lélek forradal- ma	1		
— A forradalmár	150		
— Kommunista kultúra	190		
Petrus: Csak a veséjét	113		
— Glosszák	125		
Pont: Román próféták	942		
— Hála Isten, mégsem vagyunk ellenforradalmárok	158		
Rózsa Miklós: Ismerkedés a leg- újabb nagyhatalommal	141		
Romain Rolland: Francia politi- kusok	25		
Révész Vilmos: Eötvös—Kos- suth—Károlyi	20		
Salamander: Kúfi és Lovászy	5		
— Ellenforradalom és pogrom	49		
Supka Géza: Jelszavakon túl — ideálok felé	205		
Surányi Miklós: Egy boldog cir- szág történetéből	17		
— Ceterum censeo	33		
— De profundis	146		
— Hamvazó szerda	162		
Szende Péter Pál: A nemzeti eszme renaissance	259		
— A nagy per	290		
Szentéleky Kornél: Elindulás új élet felé	115		
Sziklász Béla: Dialógus az asszo- nyi jogokról	7		
— Magyar kommunisták	27		
— A vésnök és a színész	34		
— Lelki cenzúra	66		
— Ródlizás	88		
— Cim nélkül	97		
— Böjti prédikáció nőknek	177		
Triumvir: Buchingerék és Ká- rolyi József	77		
— A pacifizmus győzelme	110		
Zolnai Béla: Ady Endre	65		
Versek.			
Ambrus Balázs: Éji kép	84		
— A ház előtt	131		
Bardócz Árpád: Hó és vér	50		
— Láp	78		
— Kéj	196		
Barna Gábor: Csak vak bolgion- gás	34		
Barta Ferenc: A távozonak	68		
Bodó Pál: (Walt Whitmann) Levél	82		
Cziffra Géza: Chanson Triste	70		
Dutka Akos: Lépj halkán a ma- gyar temetőbe	244		
— Fohász az ötéves kislányhoz	271		
Endre Károly: Anno 1841.	28		
Erdődy Elek: (André-Made Maurel): Wilsonhoz	56		
— Mysterioso	100		
— Halottas ének	87		
Farkas Aladár: Szilveszter éj- szakai ének	6		
Falu Tamás: Kő	94		
— Mint a csiga	117		
— Csillagok	178		
Fáth Imre: A jövő zenéje	119		
Fényes Miklós: Itthon	87		
— Requiem	151		
Fóthi László: Reggel felé	37		
— Fiat lux	119		
Garami Árpád: Medvetánc	146		
Irsay István: Kertben	87		
Jelliney Dezső: Chanson	159		
Juhász Árpád: Jó?	99		
— (Puskán) Anyegin a színház- ban	191		
Kiss József: Vallomások	209		
— Unalom	301		
Komor András: Huszadik évem- re	254		
Korda Béla: Huszonöt	2		
Kormos Ferenc: Siratóének a szép ravatalára	24		
— Az elfelejtés balladája	113		
Körmendi Ferenc: Vonatablak- ban éjszaka	19		
— Nektarológ	222		
— Az „Ösök” ciklusból	286		
Körös Mihály: Pogrom	42		
Málnássy Tivadar: Árnyak	273		
Mindszenti István: (Rilke) A szegényekről	278		
Monostori Kamilló: Oh, szeret- ném elénekelni	134		
Neményi Imre: Régi vers az életéről	200		
Raith Tivadar: Stancák	232		
Rédey Tivadar: Futam	103		
— Egy izzó csókon át	127		
— A vágyaim	175		
Rozványi Vilmos: Szerelem	213		
Sántha György: Ábránd egy ál- vó, szőke szűzről	66		
Szász Menyhért: Fekete gyász	60		
— 1919	142		
— Mező fény	216		

	Oldal
Szegedi István: Sashegyi elégia	238
Székely János: A téli herold tavaszi szonettje	180
Szilágyi Géza új versei	309
Szilágyi Sándor: Rejtőző üdv	41
Tamás Ernő: Ariadne koszorúja	181
Tass József: Utca	149
— Vers	246
Turcsányi Elek: Tibia	260
Vértessy Gyula: Mellődiák	110
Vidor Marcell: Hajnali kőborlás	172
— Vágy	167
Zoltán Vilmos: (Horatius) Tharchushoz	222
— (Rabindranath Tagore.) A „Kortész” ciklusból	263
— (Annie Vivanti.) Sejtés	289
— Shakespeare szonettjeiből	312
Zsuzsanna Mária: Vasárnap	11

Novellák, regények, színművek.

Balázs Sándor: A temetés	272
Balzac: Az istentagadó miséje	260, 275
Bán Ferenc: Gáspár	310
Básty István: Bonbála szomorú násza	159
Cholnoky László: Himfy dalai-ból	209
— Téli regé	286
Dugovich Viktor: A vén hazug meséiből	2
Fodor László: Bécsi kaland	143
Földi Mihály: A művész	239
— Rossz karácsony	303
Gellért Mária: Bohócok (jelenet)	175
Kelemen Viktor: A boldog császár (Regény.) 9, 21, 37, 57, 68, 84, 99	291
Kinai mesék	291
Körmendi Ferenc: Novella egy öngyilkosról	127
L.: Arizona Dick (jelenet)	50
Lange Antal: A nagymama	78
Mándy Irén: Delirando (jelenet)	111
Molnár Akos: Kérdőjelek	94
Moly Tamás: A megfélemtetés	223
Prus Boleslav: Férfi sorsa a nő	198
Rozványi Vilmos: Górr Péter utolsó ötlete	255
Székely István: A habáthba varrt felkek története	133
Sziklás Béla: Éva	191
Turcsányi Elek: Gazdátlan énekek háza	228

Saison.

Fodor Gyula: J. L.	308
Földi Mihály: Franciák a kárikáthban	167

Kárpáti Aurél: Őszi hegedű	215
— A bihari remeté	264
— Ördögsekér	278
Kelemen Viktor: Mozi	135
Körmendi Ferenc: Téli adagio	11
Pán: Téli korzó 1919.	103
Szenteleky Kornél: Farsangt le-vél a hercegnő polgártárhoz	43
— Magyarok odahaza	181
Sziklás Béla: Prédikálás — férfiaknak	151

Barangolások.

Brázay Emil: Tolonckoesin	117
Forró Pál: Café Cluny	130
Lukovics Imre: Kalandom Zorkával és a kapitánnyal	201

Színház.

Aba Andor: Százszorszép	266
Bálint Lajos: Új utak	218
Kázmér Ernő: Novella	91
— Lilium	105
— Három Mikszáth novella a Nemzeti Színházban	234
— Rózsa	265
— A fekete lovas	281
— Szerelmem vására	315
Körmendi Ferenc: Dies irae (Anton Wildgans darabja)	120
Mados György: Az első magyar színházgató naplója	203
R. T.: Paul Lindau	90
Relle Pál: Színház és történelem	170
Sz. B.: Karinthy: Holnap reggel	14
Z. B.: Lakatos László új darabja	62
— Örvény	62

Zene.

Aba Andor: Antalfy-Zsirus De-zeo második hangversenye	251
F. Gy.: Schubert: Missa in es	62
— Két orgona est	105
— Három magyar zongoramű-vész	106
— Papp Viktor: Arcképek a zenevilágból	121
— Hangversenyek 121, 139, 171,	185
— Herzfeld Viktor	138
Fodor Gyula: Berlioz Hektor	185

Művészet.

Bálint Lajos: Elkésett levelek	264
Fodor Gyula: Művészpoltika	30
Kázmér Ernő: A Nemzeti Szalón új csoportkiállítása	236

— A Műcsarnok téli tárlata	283
— Renoir	283
Major Dezső: Az Ernst-Muzeum kilencedik csoportkiállítása	219
— A plakátművészet	251
— Egyházművészeti kiállítás a Nemzeti Szalónban	300
Raith Tivadar: A művészet cél-járól	266
Rózsa Miklós: Vaszary János	184
Felvinczi Takács Zoltán: Ma-gyar művészet 1919.	15
— A téli tárlat	45, 74, 90
— Kecskeméti művészek az Ernst-Muzeumban	63
— Budapesti árverések	155
— Hadviselt művészek a Mű-csarnokban	170
— Gyűjteményes kiállítás a Nemzeti Szalónban	204

Irodalom.

Bálint Lajos: Tudományos iro-dalom, meg egyebek	280
Földi Mihály: Surányi Miklós új regénye	15
— Művészet és kritika	122
— Magányosak	154
— Fehér tavon. (Arcubasev négy novellája)	187
— Moly Tamás: Box	187
— Patient G. R.	202
Kázmér Ernő: Napraforgó (Krudiv Gyula új regénye)	64
— Szép Ernő: Lila ákác	91
— Új magyar regények	106
— Világnézet és irodalom	217
— Jacob Wassermann: Fuchs Renáta	249
— Ch. L. Philippe: Perdrix apó	265
— Két új magyar regényről	299
— Voltaire: Zadig és a babiloni királyleány	313
Köhlmi Béla: Születő magyar könyvek elé	298
Körmendi Ferenc: Peter Alten-berg	46
R. T.: Romain Rolland „Michel-angelo”-ja	137
Rozványi Vilmos: Kulturánk magyarságáért	248
Sebestyén Károly: Simonyi Zsig-mond	264
Sz. K.: Hazajáró múlt (Henri de Régnier regénye)	137
Zolnai Béla: Jean Christophe Párizsban	186

Ezenkívül minden számban TOLL ÉS TÖR és INNEN-ONNAN, színházi, zenei, művészeti és irodalmi rovatok. Közgazdaság. Heti posta, stb.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 50.—

Félévre ... » 25.—

Negyedévre ... » 12.50

Egyes szám ára 1 korona.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI HETILAP.

Főszerkesztő:
KISS JÓZSEF.Felelős szerkesztő:
RÓZSA MIKLÓS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, január hó 5. —

Azokat a tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése december végén lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetésüket lehetőleg mielőbb megújítani sziveskedjenek, mert a háborus papirhiány csak annyi lapot enged nyomatnunk, amennyire feltétlenül szükségünk van.

Előfizetési díj: egész évre 50 K, félévre 25 K, negyedévre 12.50 K.

A HÉT kiadóhivatala
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

A lélek forradalma.

— jan. 3.

Mindenekelőtt: miért, hogy ma is csak egyre és egyre ugyanazon czélokért csinálunk forradalmat, mint bármikor ezelőtt, miért, hogy még mindig csak ugyanazon problémák előtt állunk, miért, hogy újra és újra több egyenlőségért, több szabadságért, igazságosabb vagyoneelosztásért kell harcolnunk? Miért, hogy csak mindig egy helyben állunk, miért nem tudunk elszakadni az első kezdetektől? Miért csak illúzió a haladás: hogy mi egy ponton állunk s mert az idő elrohan mellettünk, úgy érezzük, az idő megállt és mi haladunk előre. A csalódásunk azé az emberé, aki hidról néz le a folyóra és egyszerre azt veszi észre, hogy a folyó megállt és ő mozog a hiddal előre. Melyik az az erő, amely a forradalmakat megfosztja eredményeiktől, a harczokat győzelmüktől, az embereket munkájuk hasznától, amely kiegyensúlyozza legfájdalmasabb erőfeszítéseinket, visszaveti a folyamatokat kiindulásukhoz és körbe hajlitja a haladás egyenes vonalát? Ez teszi annyira kilátástalanná a történelmet és ez teszi rezignálttá, vagy keserűvé a pontos és mélyebbrelátó megfigyelőket. Ez az erő oly állandó és oly következetes, hogy nem kereshetjük külső és véletlen körülményekben; a dolgok magván kell a támadópontjának lennie. Ez az erő ölte meg a kereszténységet úgy, hogy ma már csaknem minden tartalom kiszikkadt, elszállt a régi formából, minden tartalom, amelyet a Legnagyobb és Legnemesebb vére csurgatott a legszentebb és legtisztább edénybe. Ez az erő következtette a francia forradalom után a napoleoni imperializmust és egy sötét korszak szent szövetségét s ez vitte át az emberi jogokért harczoló Egyesült-Államokat oly korrupcióba, amely páratlan a történelemben.*

Nem ismerjük az emberiség minden forradalmának történetét; de ameddig elláthatunk, a forradalmakat mindenütt oly eszmékért vívták, amelyeknek megvalósulása egy morálisabb életrendet alapozott volna meg. A meg-rázó szenvedélyesség, amelylyel e forradalmakat végig

harcozták, a kitartó makacsság, amelylyel a fölkelések és forradalmak beláthatatlan sorát következtették egymásra, azt mutatják, hogy ezek nem esetleges czélok, hanem hogy mindezek mélyen az emberi szellemben gyökereznek. Maguk az eszmék pedig oly tiszták és oly magasak, a hirdetőik annyira nagyok és annyira nemesek, hogy bennük nem kereshetjük a megvalósításuk csődjét. Ez eszmék megvalósulását a megvalósításuk akadályozta meg. Minden eddigi forradalom intézmények forradalma volt s még a kereszténység is, amely elsősorban az emberre akart hatni, végeredményben intézményekbe ültette át ideáljait. Intézményeket romboltunk le és emeltünk helyébe másokat — perczek, órák, napok alatt. De mint mindennek, ami élni akar, az új intézményeknek is meg kellett változniuk. Meg kellett változniuk oly irányban, hogy alkalmazkodtak ahhoz, akinek élete és értéke az ő életük és értékük: az emberhez. S amíg az intézmények hozzáalkalmazkodtak az ember is vagy magához asszimilálta őket, vagy pedig nem tudtak benne életre kelni s mint elhalt részek lökődtek ki belőle. Így lettek aljasokká a legtisztább és legjobb intézmények s ez az intézmények degradációjának törvénye. Ha azokat az intézményeket nézzük, amelyek a történelmi időkben fennmaradtak, ezek a hadsere-

LAKATOS LÁSZLÓ.

gek, a börtönök, a halálbüntetések, a bordélyházak. De azok az intézmények, amelyek a szabadságot, az egyenlőséget, a nemzetközi jogrendet akarták megalapozni, mindig megváltoztak, elbuktak, meghaltak néhány év alatt. S ha Hegel azt írja, hogy a világtörténelem a haladás a szabadság tudatában, úgy lehet, hogy valóban haladás a szabadság tudatában, de nem a szabadság tényében és ezen a ponton csak a gondolat és a valóság mélységes szakadéka fölé hajolhatunk.

Ma újra forradalmi uton akarjuk megváltoztatni intézményeinket és a mai társadalmi rend helyébe a kommunizmust akarjuk kiépíteni. Én nem kételkedem, hogy a kommunizmus a mai társadalmi rend minden anyagi problémáját tökéletesen meg tudja oldani s nem kételkedem abban sem, hogy a kommunizmust meg lehet valósítani most, rögtön. Nem kételkedem a kommunizmus jelenében — csak nem tudok hinni a jövőjében. Nem tudok hinni abban, hogy a kommunizmus kivétel volna oly törvények alól, amelyek pontosságukat és szigorúságukat, általánosságukat és szükségszerűségüket a természet-törvényektől kölcsönzik maguknak.

Eddig minden forradalmunk intézmények ellen irányult, nekünk ezentul meg kell fordítanunk a forradalmat. Egy kopernikusi tettet kell végrehajtanunk. Mert sohasem sikerült és nem is sikerülhet az intézmények megváltoztatásával átalakítani magunkat, meg kell próbálnunk a magunk megváltoztatásával magunkból kikristályosítani, szervezni és átalakítani intézményeinket. Mert sohasem sikerült és nem is sikerülhet kívülről hatni befelé, meg kell próbálnunk belülről építeni kifelé. Nekünk a forradalmat a forradalmárok ellen kell vinnünk. A forradalom forradalmát kell megcsinálnunk. A lélek forradalmát kell véghez vinnünk. A lélekét, amely arra még sokszor alig több az agyvelőnél: ösztönöknél és reflexeknél, de amely végtelemül tágítható és szélesíthető és fölemelhető a tiszta öntudatig. Nekünk a lelket nagygyá és nemessé, alkotóvá és morálissá kell tennünk. Csak így menthetjük meg eszméinket a zülléstől s az intézményekben megvalósult eszméinket az elbukástól. Mi még nem vagyunk készek s előbb magunkkal kell leszámolnunk és elkészülnünk. S hogy ez lehetséges, azt bizonyítják azok, akik már véghezvitték magukban a lélek forradalmát: a Sokratesek és Krisztusok, a Spinozák és Kantok. Ők a lélek forradalmárai, a megváltók; megváltók azért, mert megváltották magukat s megváltók azért, mert megmutatták az utat a megváltás felé.

De a lélek forradalma: világforradalom. S csak ha ezt megcselekedtük, irhatunk magunkról világtörténelmet anélkül, hogy e szóval önmagunkat gunyolnánk. Mert a kozmosz céltalan és értelmetlen, egy bukó, egy széteső energiarendszer, amelyben a disszipáció, a visszafejlődés szétvet minden koncentrációt, legyőz minden fejlődést. S ma még az emberi élet is bukó és széteső valami, a visszafejlődés benne is minduntalan legyőzi a fejlődést és az ember, mint egy animális faj tagja, elvész az általános céltalanság és értelmetlenség rendszerében. De a lélek forradalma, ha egyszer megtörtént, határtalan teret nyit a fejlődésnek, a lélek fejlődésének. Oly életrendet terem-

hetünk meg, amely megvalósulása egy világrendnek, az erkölcs világrendjének. A kozmosznak mi adhatjuk meg a célját és értelmét. A széteső, visszafejlődő anyaggal szembeállíthatjuk a fejlődő és teremtő lelket, a tények világával szembehelyezhetjük az értékekét és az értékek időtlen érvényével áttörhetjük az időt. Így lesz az ember megváltása: világmegváltás.

Pálos Frigyes.

Huszonöt.

Nem bot, de évek. Huszonöt darab.
S huszonöt évből ami megmarad:
Egy kőczos emlék. Tanu rá az ég is:
Huszonöt bot tán jobb lett volna mégis.

A vén idő csak elszaladt velem.
Hogy lesz? Mi lesz? Te édes Istenem,
Ha új napoknak kapujába állok,
Ki nekem kell, benn ugy-e rátalálok?

Te lásd, Uram, hogy mily szerény vagyok:
Egy életért, mit térdem átadok,
Egy csöppnyi szív és egy parányi lélek,
Ez volna minden, mit cserébe kérek.

Egy mozdulat, egy drága kézfogás,
Színek, szavak, és nem kell semmi más,
Felejtés üdve, hogy pihenjen vérem
S ne fájjon mindig bus huszonöt évem.

Korda Béla.

A vén hazug meséiből.

Írta: DUGOVICH VIKTOR.

A »világosság városa« kihalt, csendes volt. Szitáló, fonalas eső, mint hosszú, csontos ujj koppant a kávéház párás ablakára, melyből átszűrődő — szálakra bomlott — fényláb vetett bágyadt, vérszegény színeket a tovasietők didergő arczára. Az éjjeli mulató különböző italoktól pettyezett fehér terítős asztalai felett átkuszott a chantanokból kikopott, de utczára még nem érett zsebeszemű énekesnő rekedtes hangja: »Ha szerelmet akar, ne várjon nyolcz napig« és a festőkből, újságírókból összeverődött gyér hallgatóság komolyan bólintott hozzá, igazat adva a művésznőnek, vagy legalább is megértve aggodalmát, melyet fonnyadó arca és szerelmet nem kínáló petyhüdt karjai tettek valószínűvé. A vármegyei hajdukra emlékeztető színes gunyába bujtatott cigányok unottan kezdtek rá a »Valse joyeuse«-re és csak a rágyúlt, összes bögös feszítette ki horpadt mellét, mintha büszke volna ködmönére, melyet nem egyszer csodált meg purdú korában az alföldi homoktengeren. Primás hiányában a banda valahol egy nyavalyás, vörös szemhéjú, fakószőke csehet szedett fel, aki józan korában — biz régen volt — a prágai konzervatóriumban készült Orpheusnak, de alkoholtól bomlasztott agysejtjeiben csak a maga nagyságáról szőtt álmait tartotta meg emlékül, mert művészetét rég eltemette feneketlen pálinkás poharának zöld gőzében. A hölgyek — mert hisz az volt itt a főcikk — kötelességszerűen zajosan megtapsolták, míg

George, a pincér, kit a gömbölyű luxemburgi csillag támogatott hitvány anyagi javakkal létért való küzdelemben, fölényesen tekintett végig az ismert, izig-vérig művészseregen, kik mesterséges fénytől gyulladt szemeik ideges tekintetével csak lelki gazdagságról tettek bizonyosságot. No és itt volt a vén hazug is. Ahová ez az ember — kiről senki sem tudta honnan bukkant fel az élet városának nyüzsgő éjébe — lábát betette, ott vége volt minden rablóhadjáratnak. Az Érczhegység ódon sasfészkeiben prédára leső, gunnyasztó rablólovag érezhette magát úgy egy kóbor kobzos láttára, mint a szép George, midőn szorongó szívvel végleg megállapította, hogy a vén hazug ez éjjelen itt ütötte fel tanyáját. A lányok és fiúk kitörő örömmel üdvözölték az öreg patkányfogót, mert lebilincselő meséiért ezzel a névvel is megtisztelték az éjszaka hűsége szerelmét. Körülkoszorúzták székeikkel, nem felejtve italaikat, melyek színei vibrálva fonódtak össze a füsttesten átszűrődő sárgás villanyfényben. Egy ujoncz festő hamarosan előkotorászt a vázlatkönyvét, hogy leskiczczelje a vén varázsló pergamenbe metszett markáns arcvonásait, de hamarosan leintette buzgalmát az öreg.

— Ne fáradjon fiatal ember, nem szeretem a művészi konkurrencziát.

Ezalatt a kövér luxemburginak sikerült szívós küzdelem után közvetlenül melléje vergődni és csak mikor már elvitáztatlanul birtokosa lett helyének, gondolt bágyadt idegeire.

— Cocotte — susogta alig hallhatóan, mély sóhajt szakítva fel melléből.

A fürge fiu szolgálatkészen nyújtotta át a görnyedő vállak felett a kokainos fiolát, melynek karcsu, kecses nyaka nyekkenve pattant le a lány husos puha ujjainak nyomására és az üveg domboru hasából reszkető kézzel szippantotta fel kis nikkel szivattyújával az agy működéséhez annyira hozzátartozó mérget. Szoknyáját térdig felhuzta és tűnő energiájának összpontosításával szurta bele a tűt régi és ujkeletű kékes-sárgás vérbomlásoktól tarkított bőrébe. George, aki a vén hazugnak immár a harmadik abszintjét hozta, odahajolt hozzá.

— A harmadik asztaltól az angol kéret.

A leány feleletül rándított egyet vállain.

— Én nem bánom, de ha elszalasztod, verést kapsz.

A vén hazug pedig elemében volt.

— Bizony elítélték az automobilos banditákat, most hallottam a bulváron.

— Ugy kell nekik, minden anarchistát Recluel együtt gilotinre vinnék — tüzelt a gyerek festő.

— Anarchista! Hát aztán! Persze megelevenednek a titkos nyomdák olajszagu, dohos levegőjükkel, kémiai laboratóriumok maró, szurós, robbanó folyadékaikkal és mivel úgy hallottátok, hogy majdan levegőbe röpitik kedves, biztos Páristokat, tüzet kiáltotok. Pedig na megértenétek őket, sokan köztetek nyitott késsel járna most a sikátorokban, lesve, várva a nagy szabadság hajnalának jöttét. Mert ertsétek meg, nem szabadság az, hogy most te itt — és vézna dohányársárga ujjával egy köhögős festő mellére bökött — talán az utolsó éjjelt virrasztod, mely még szükséges beteg tüdődd teljes elrothasztásához, te sem pedig, leányom, ne véld, hogy szabad vagy, mert szurásokkal tarkított puffadó testedet az első embernek karjaiba dobhatod. Mindezeket a kis tobzódásokat megengedi nektek a szent társadalom, mert csak magatoknak ártatok velük, de rögtön kórházba, örültekházába, börtönbe dug, amint terhére, vagy veszélyére válhattok. A szabadság, az igazi, minden korlát nélküli szabadság ott kezdődik, mikor testedet és agyadból kicsiholt eszméidet érvényesítheted, anélkül hogy bárki bilincseket rakhasson vágyaidra és cselekedeteidre. — Na ne sápadjatok el, nem akar-

lak meggyőzni benneteket, csak egy történetet fogok elmondani.

A székét mindenki közelebb vonta. Tudták, hogy most valamely lebilincselő, gazdagon szép mesét fog nekik az öreg elhazudni. Hogy egy szava sem lesz igaz, abban egy pillanatig sem kételkedtek, de hogy gyönyörű, művészi témában súlyos történetet fognak hallani, ahhoz nem fért gyanu. Nem egy tárcza és tárlatkép született meg az öreg meséiből.

*

— Onnan, hol párás, örökké szürke levegőben hajnalt és alkonyt nem ismerő napokon, mint idézett szellem csillan fel ködön át a nap hatalmas vértete, ontva égő aranylávaként sugarait — jöttünk aznap reggel egy vadászó társaság Barczelonába. Hosszu hónapokon át szikarra szíva a nap csókjaitól éltünk a Tsad-tó partján. A bizonytalan lápos talajon felszivárgó verejtékként nyálkás vízrétegek peshedtek és az egysejtűek millióitól agyunkat bomlasztó lázképek beleolvadtak a súlyos levegőben reszkető délibábok csalóka testébe, életre hiva a vén föld elfelejtett álmait, a Jura-kor nehézkes állatait és hajlongó, suhogó virágtalan páfrányait. Itt éltünk szabad és küzdelmes életet. Gondunk ritkán akadt, mert a természet ellen csak kinéző dobozainkkal védekezhettünk, amit pedig veszélyül az ember élő társai hozhattak ránk, örömmel szolgált, mert — hiszen említettem — nagy vadra vadásztunk. Expedíciónknak három fehér tagja volt. Egy régóta öreg angol család enervált degenerálódó fiatal sarja, egy mesterségét szerető vadkereskedő és én képviseltük az emberi fajt — a többi néger volt. Aki csak egy napot töltött ezen alacsony race társaságára szorulva, bizony örökre elfelejtette a humanizmus szót. Értelemnélküli arczkifejezésük, brutális fizikai erejük és az elnyomott ösztönszerű ravaszság rövidesen megszajnálatták velünk, hogy a természetrajz és orvostudomány az ember fogalmát ily széles körben állapította meg. Különösen az angol — talán számtalan ősnak elporhadt agyrokáján finomabbra szőtt idegei, vagy fajának sajátos kikristályosodott önző, csak energiát értéklő tulajdonságainál fogva — sötéten gyűlölte őket és habozás nélkül golyót küldött testükbe, ha akaratának ellenszegültek. Mint látjátok, százmérföldes csizmákkal siettünk vissza azokon az utakon, melyeket ti kulturának, esztétikának és több haszontalan szimbolumot alkotó szóval neveztek.

— Ezek után megértitek, hogy mit jelentett számunkra Barcelona. Egy darab mennyország, hol nem kinin a mindennapi imádság és nem döfi szüntelen finom, sárgán izzó lándzsáit testünkbe a nap. Egy hidegvíz fürdő, egy tiszta fehér ág és felszabadult gondolataink nyüzsgő terhéhez nem szokott agyunk fáradtan, mély, álomtalan álmra tespedt. Puskaropogás ébresztett fel zsisbbanó pihenésünkből. Az ablakhoz rohantunk és egy igazán felfordult világ érdekes képe körötte le figyel-münket. Kocsikból, kövekből emelt barikád, rajta széles, vörös lobogó. Körötte a cormorani embertől korunkig fejlesztett összes védőeszközeikkel, kövekkel, botokkal és végül revolverekkel vegyesen felszerelve — nagy tömeg tolongott. Szemben velük a kikötő irányából laza sorokban katonaság közeledett, míg egy virágos erkélyről csillogó gépfegyver ásitott és karcsu testét belefurta az örökzöld szirmokat hullató futórózsák alkalmazkodó indáiba.

— Megölték Ferrert! Evviva Ferrer! és nem volt bántó a paradox. Halál a gyilkosra, éljen az anarchia!

A mi angolunk összecepte szembéjját és gunyos örömmel kunczogott hozzá. Mindinkább hatalmába vonta a láz. Biztatta a katonaságot. Bőröndjéhez rohant és fegyverét kotorásztta elő.

— Banda, csűrhe — pattant le keményen ajkáról egy-egy szó. — Ellenszegülni a hatalomnak. Az államnak. Csak én löhessek közétek.

A gépfegyver szabályos kattogása uralta egy pillanatilag a hangkaoszt, de hirtelen jajongva ordított fel a fájdalom. Halálhörgések ütemes halk Evviva Ferrer kísérettel, egyenletes ballábra dobbanó katonalépések, a levegőnek golyónyomtól sajogva sziszegő teste külön-külön és együtt érték agyunkhoz. Az angol nem birta tovább. Puskáját megtöltötte és félig öltözötten rohant ki a szobából. Ezalatt a katonaság legyűrte az ellenállást. A menekülők közül lépésenként golyótól lefogva rogytának össze hol előrenyújtott karokkal mereven, mint dülő fa, hol felvágott fejjel hanyatt. Csak egy férfi, a zászlótartó — ösztönt legyűrő rajongó — állott a köveken. Ujabb sortűz és a hengeredő emberre széles ívben rászállt a vörös rongy. Asszony, úgy hiszem az övé, gyerekek karján sikoltva bukdácsolt át az utcán emberéhez a szuronyok szabályos vonala előtt. Ráborult, vérét csókolta és ívben görbülő testét uralta a kin. A szuronyfal előtt csillant fel. Ekkor ért az angol az utcára. Több lövést küldött a menekülők után és így lehiggadva széttelített. Látszott, hogy megdöbbsent. A gyötrött asszony és a gyönyörű feketehaju fiúcska csodálkozó tekintete meglepték. A gyermek kitáguló pillákkal, lassan legörbülő szájával hűpögve sirt. Társunk izgatottságában anyanyelvén kiállt a katonákra. Stop! De egy szurony az asszony előtt állott már. Félrelökte és mint elpattant nyíl vetette magát a katonára. A nőnek hátán csillant meg az acél, a fiúcska pedig halvány vérét csurgatta megdermedt szájából. Egy idő óta nem láttunk már menekülőt és a felbukó katonák jelezték, hogy az angol löhetett csak. Mig a megdermedt idegek agyunkból izmainkig vitték a gondolatot, az idő gyorsan pergette embertől nyert mértékét, perczeit. Lerohantunk. Társunk fejét a járda kővankosára hajtva elnyulva feküdt. Ökölbé szorított keze fegyverén pihent. Ölembe kaptam sápadt, vértől csikozott arcát. Mint alvó babának, fáradtan tették meg utjukat szempillái és üvegesedő tekintetén át felcsillant a kilobbanó élet. Alig hallhatóan, de keményen a meggyőződés hangján mondta

— Evviva Ferrer!

A vén hazug kihörpintette absinthjét. Megelégedetten nézett végig gondolataikba merült hallgatóin.

— Cocotte! — törte meg bágyadtan a csendet a luxemburgi hangja, derűtséget hintve szét. A busulni nem szeretők siettek kitörölni lelkükből az öreg szavainak hatását és zajosan visszahuzódtak asztalaikhoz és hamar megállapították, hogy mérhetetlen képzelőereje van a vén bűnösnek, aki Ferrer halálakor kezdődő alkoholőrüléssel Charantonban volt a bolondok házában. — Az öreg pedig, kit mindannyiszor elszomorított, ha látta, hogy nem hiszik meséit, megadással öblögette pohara fenekén a tejszínü maradékot. Georg szintén előkerült és nem palástolt bosszúsággal elég hangosan adta tudtára a luxemburginak, hogy az angol fizetett, de ő sem marad adós.

A kövér leány ijedten pillantott az angol felé, aki éppen szivarra gyujtva távozni készült. Már-már ő is ott hagyta a vén hazugot, mikor annak szomorú szemeiben könyeket vélt látni. Nem ügyelt többé Georgra, aki a vendég kabátját marasztaló lassúsággal segítette fel, hogy időt adjon a luxemburginak, hanem gyorsan az öreg mellé ült és mély hangján, melynek a szájalom alig észrevehető árnyalata sok lágyaságot adott, mondta:

— Én hiszek neked!

Az öreg kíváncsian felrezdült és igaz boldogsággal csókolta meg a leány kövér, párnás kezét.

Az ajtó csengője jelezte, hogy az angol elment.

Georg, kit a szürkülő hajnal ez éjszakára megfosztott minden reményétől, dühöngve közeledett feléjük, de mielőtt szólhatott volna, az öreg elébe vágott

— Egy üveg Irroyt és hideg legyen!

*

Aznap pedig a luxemburgi nem kapott verést.

Toll és tör.

— jan. 3.

Hock. Nem is Hock. Más. Hic, haec, hoc. Volt Hick, volt Haeck, most Hock. Hock János. Színes ember. Csupa ötlet és invenció. Tehetséges államférfi. Fordulatos szónok és fordulatos politikus. Fordulatos. Tud fordulni és forogni. Sőt forgatni is. Beforgatni. Kiforgatni. Inkább ki, mint be. Akkor fordul és akkor forog, amikor akar. A saját és az ország tengelye körül. Igazán nagyszerű. Széditő. Koloszszerű. Nagy mester ez a János. Nacionálizmus és szocializmus, internacionálizmus és radikalizmus, pacifizmus és bolsevizmus egy neki. Mindegy neki. Össze lehet pászítani mind-mind egy rövid félóra alatt. Csak lendületes szónoklat az egész és le vannak győzve az összes nehézségek. A trikolor egyesül a pirossal, hisz a piros szín megvan a trikolorban is. A »Budapesti Hírlap« beolvad a Vörös Ujságba, hisz a »Vörös Ujság« is budapesti hírlap. Kész kolumbuszi tojás, csuda, hogy még föl nem fedezték. De szerencsére itt van Hock. Hic Hock, aki átugrik a széditő mélységek fölött. Aki enged a Nyugat »egyoldalú« imperialistáinak és az új világ új eszméinek is. Enged, mindent enged. Csak azt nem engedi, hogy a szónoklatai fölött gondolkozzunk. Inkább elszedi a frazeológiájával. Mert ha csak egy kis gondolkodási időt engedne párthíveinek, hamar rájöhetnének arra az igazságra, hogy nem a gondolat a fő a szónoklatban, egészen más fő ottan: a szó, a szó, a szó. Azzal pedig nem lehet bennünket megfőzni.

A POLGÁRSÁGNAK SZOCIALIZÁLÓDNI KELL, a szocialisták pedig hadd polgárisuljanak. Megint egy kedves és egy okos mondás, de persze csak mondás. Tetszetős szállóige. Egyszerűségében megvesztegető. De csak újévi köszöntő és boldog újév-üdvözlés. Szívesen nyugtázzuk. Felüdültünk, mikor meghallottuk és ez is valami. Nem árt egy kis kellemes szórakozás ilyen komor és vigasztalan napokban. Nekünk, akik nem vagyunk nagy igényűek, ennyi is elég. De a szocialisták is, a polgárság is másképpen szórakoznak. A szocialisták úgy, hogy ütik a polgárságot, a polgárság meg úgy, hogy egymást püföli a politikai fórumon. Kommunista Kun Bélák is szórakoznak az utcákon és a kaszárnyákban. Nekik persze más a stílusuk. Egészen elüt a többiekétől. A csehek is szórakoznak a Felvidéken, a románok is Erdélyben és a Tisza mentén, a szerbek is az Al-Dunánál és a Bácskában. Azzal a különbséggel, hogy ez a szórakozás nem áll sem szocializálódásból, sem polgárisulásból — egy kis étvágypróbából csupán. Hogy lehet bennünket egészen meg

emészteni? Ezalatt mi tiszta szórakozásból, hogy ne mondjuk szórakozottságból, magunkat emésztiük. Segitünk nekik, hogy miután szocializálták az országot a maguk számára, meg is polgáriasuljanak benne. A csehek, a szerbek és a románok tudniillik.

NAGY ELLENTÉTEKRŐL van szó, Clémenceau nem ért mindenben egyet Wilsonnal. Az ellentétek: két világszféra, különböző életnézetek, más miliő, más szellem, más politikai nevelés, más fegyverzettség, más előrelátás és más belátás. Az ellentétek nagyok, szinte áthidalhatatlanok és mégsem vezetnek háborúságra. Az imperialista tendenciák irányzata szilárd és Wilson demokrata bölcsesége, sajnos, csak olyan tessék-lássék gyámkodásnak fog bizonyulni. Adja Isten, hogy csalódjunk! Am az események nagyon ráczáfolnak a paczifistákra s a világbéke hívőinek ugyancsak meg kell magukat erőltetniük, hogy hitüknek támasztékot keressenek. Clémenceau főlénye a kamarában, Lloyd George impozáns győzelme a választásokon a hódítók mellett szól. Odaát ma is az erő az igazság, minden egyéb csak szavalat, megtévesztés, szóval: hazugság. Wilson: esztéta és utópista, akinek elvei hasonlatosak a kereskedő gyönyörű áruhoz, melyek a kirakatban diszelegnek, hogy a szemet, szívet gyönyörködtessék. Sokáig gyönyörködtünk bennük, örömről telt a kedves látványban, most be kell mennünk az imperializmus boltjába és fizetni kell a rossz portékáért. Ezen nem segít senki és semmi. Ez így van. Az ellentétek olyan nagyok, hogy ki nem küszöbölhetők, át nem hidalhatók, el nem simíthatók. Egymással meg nem alkudhatnak, majd megalkusznak rajtuk. Ilyen csekélység miatt nem érdemes összekülönbözni. Mi pedig most igazán csak csekélység vagyunk.

FŐHERCEGNŐK. Tehát ők is. Most már tudjuk, hogy ők is szenvedtek, ők is inségeskedtek. Nélkülöztek szegények. Ezért hadisegélyeket kellett részükre folyósítani. Száz- és százezreket vettek fel az istenadták, tolongtak községházakon, türték a jegyzők brutalizálását, valószínűleg ezekkel meg is rövidítették őket, az elhagyottakat. Amíg felséges férjük a szalókocsiban küzdött, márvány-kandallós kastélyban fagyoskodott, pezsgős lakománál éhezett s kergette, kergettette előre a hitvány másvilágra való anyagot, addig ők az elsejét várták, a segélypénzecske, amely kidukált a hadiözvegynék. Nem panaszkodtak, hogy kevés lett volna. Nem úgy, mint a polgárasszonyok. Ők nem olyan szerénytelenek. Sőt, hogy rá voltak szorulva a hadisegélyre, az is csak véletlenül, az idők forgalgában derült ki. Lehet hogy tüpénzre sem volt elég nekik. Nekik, akik milliók szívét használták tüpárnának.

HOROSZKÓP AZ UJÉVRE. Soha senki ilyen kíváncsi nem volt a közelgő hónapokra, mint manapság. A háboru elején tudtuk, hogy vagy győzünk, vagy nem. Arra nem gondolt senki, hogy ha nem győzünk, más is történhessen, mint hogy kikapunk. Most már látjuk, hogy semmit sem tudtunk, sőt ennél is többet: hogy ma sem tudunk semmit. Lőcsei kalendárium az idén aligha készül, Lőcsén a csehek garázdálkodnak s ők most a tótoknak jóvendölnek. Hogy rosszul, ahhoz nem fér kétség, de aki jóvendőmondót kérdez, az hisz is benne már előre egy kicsit. Új naptárat még nem olvastunk, nem tudjuk, mit jósol első oldalán a csillagképekkel ékes kabátu, hegyes sapkájú, fehér szakállú százszentendős jóvendőmondó tél-havára, szent Györgyhavára, nyár-hóra, szent Mihály-havára s karácsony-hóra. Mi azonban, amikor az 1919 két egymásután következő 19-ére nézünk, félve jóvendöljük, hogy az ujesztendő egyik fele 19 lesz, a másik egy híján husz.

Különvélemény.

Kunfi és Lovászy.

— jan. 3.

Lovászy Márton tehát kilépett a kabinetből, mert meg akarja szervezni a polgári koncentrációt, a szociáldemokrata, kommunista és radikális koncentráció kiegyensúlyozására. Lovászy Márton úgy tudja, hogy az ántánt azért nem áll szóba Magyarországgal, mert a háromszázezer szociáldemokratától nem látja a kilencz millió polgárt. Kunfi erre azt mondja, hogy Lovászy a svájci hotelportásoknak Eszterházy Mihály gróf által közvetített bizalmas információiból meríti ezt a meggyőződését. És hozzáteszi, hogy amennyiben a Lovászy-féle politika csak meg is kísérli az érvényesülést: az új forradalom kikerülhetetlenné válik. Eközben Lloyd George háborus pártja 238 többséget kapott Angliában, Ramsay Macdonald és Henderson munkásvezér megbukott, a csehek megszállták Kassát és Eperjest, a szerbek alulról Nagykanizsát, a csehek felülről Pozsonyt fenyegetik és a Balatonnál akarnak találkozni. A szociáldemokraták hivatalos lapja úgy véli, hogy az ántánt azért haragszik Magyarországra, mert nem lát elég garanciát, hogy szakított régi imperialista irányzatával. Közben Erdélyi János budapesti román követ így beszél: »Ha az anarchisztikus és bolsevista irányzatok nagyon megerősödnek Magyarországon, akkor a rend helyreállítása céljából nyilván újabb, esetleg a Tiszáig terjedő területmegszállásra lesz szükség. Sor kerülhet arra is, hogy a román csapatok Budapestet is megszállják.« Kunfi Zsigmondnak ellenben az a meggyőződése, hogy egy Lovászy-féle polgári kormány háromszor huszonnégy óráig sem tudna megállni, még akkor sem, ha megszálló csapatokat hívna Budapestre, vagy ha Budapestről elmenekülve, másutt ütné fel székhelyét. És végül a Petit Journal azt írja, hogy a volt Osztrák-Magyar Monarchiát Károly császár minisztere: Musulin báró képviseli Bernben, aki a szövetségi kormány által elismert egyetlen diplomáciai képviselő. Egyedül neki áll jogában utleveleket kiadni, vagy láttamozni.

Mi nem tudjuk, hogy e dermesztően kínos párbajban, amelyet most Lovászy és Kunfi vívnak egymással Magyarország frissen ásott sirján, melyikük marad a porondon. Sajnálni egyiket sem sajnáljuk. Mind a ketten egy kabinetnek voltak a tagjai, vállvetve idézték föl azt a szellemet, amelynek eltávolítására nem tudnak varázsigéket. Csak attól az egytől reszketünk, ha e párbajban maga az ország semmisülne meg, ha a Kunfi által kilátásba helyezett új forradalom és polgárháboru ürügyet adna az ántántnak arra, hogy Magyarországot Lengyelország sorsára juttassa. Mert bizony mi nem beszéltünk svájci hotelportásokkal (igaz, hogy a kormány sem jutott még el ily magas külpolitikai összeköttetésekig), de Franchet d'Espérey lovaglőostorának suhogása, Lloyd George beszédei, az angol paczifisták és munkáspárt bukása, Wilson és Massaryk szerelmes összeölelékezései, Vyx alezredes határmegállapításai és a magyar kormány

tiltakozásaira elmaradt válaszok néma tömege nekünk elég ordítóan bizonyítják, hogy a győzők még nem látják olyan ideálisan konszolidált államnak az új Magyarországot, mint aminőnek látja Kunfi, amikor azt mondja, hogy a szociáldemokrata párt eddig rendet tartott az országban is, Budapesten is.

Egyébként beszéljünk nyíltan és őszintén a dolgok lényegéről. Lovásznak az a fontos, hogy minél nagyobb darabot megmentsen és talpraállítson Magyarország szétmarcangolt területéből. Lovásznak ez még a szociáldemokráciánál, a kommunizmusnál és a »nem akarok katonát látni«-féle antimilitarizmusnál is fontosabb. Kunfinak az a lényeges, hogy Magyarország minél előbb szocialista állammá alakuljon a munkásproletárság, a hivatalnok- és tisztviselőproletárság, a katonarendőr- és földművesproletárság diktatúrája alatt. Akár tetszik az ántántnak, akár nem. Hogy mi tetszik a kilencz millió magyar polgárnak, mi tetszik nekem, neked és neki: az írónak, a művésznek, az államhivatalnoknak, a kereskedőnek, az iparosnak, az orvosnak, az ügyvédnek, a kisgazdának, a mérnöknek, a szőlőtermelőnek, a tanítóknak, az egyetemi tanároknak, a nyugdíjasoknak, a háztulajdonosoknak, a magántisztviselőknek? — erre Kunfi Zsigmond még álmában sem kíváncsi. Kunfi el akarja törölni az osztályuralmat: vagyis kilencz millió magyar vezetés szerepét ki akarja sajátítani a háromszázezer főből álló munkásosztály számára.

Kunfinak a saját osztálya szempontjából teljesen igaza van. Meg kell csinálni a szociáldemokrata magyar államot. Meg kell csinálni Európa kellős közepén. A militarista, kapitalista, imperialista és naczionalista Jugoszlávia, Szerbia, Románia és Szlovákország fojtogató gyűrűjében. Szembe kell szállni Amerika, Angolország és Franciaország elmaradt, ősdi, barbár kapitalizmusával. Meg kell mutatni, hogy Magyarország évszázadokkal tulszárnyalja a kulturátlan nyugatot és 1919-ben érkezettnek látta az időt, hogy eltörölje a magántulajdont. Pompás. Minden magyarok kivétel nélkül boldogan sietünk Kunfi Zsigmond zászlója alá, egyetlen csekélyke conditio sine qua non-t azonban elengedhetetlenül megkövetelünk, még az új forradalommal való fenyegetőzéssel szemben is: még pedig azt, hogy Kunfi Zsigmond egy kis Magyarországot is polemizáljon ki az ántántból, egy csipet magyar imperiumot is, egy talpalatnyi territóriumot is, amelyen a magyar szociáldemokrata államot az állami felségjog követelményeivel berendezheti. Ebben mutasson fel Kunfi Zsigmond garanciákat, nem is garanciákat, csak halvány, sejtelmes kis impressziókat, amelyekből bizonyos látnoki divinációval arra következtethetünk, hogy az ántántnak (amely végre is mindenható ur fölöttünk, egész Európa egyetlen fegyvertelen és katonátlan nácziója fölött), hogy az ántántnak a magyar politika jobbfelé való eltolódásával szemben — és nem megfordítva — vannak aggodalmi. Ha ezt felmutatja, akkor az egész magyar intelligens középosztályt huszonnégy órán belül a szociáldemokrata táborban találja. Addig azonban, amíg olyan kétségbeeső és halálos aggodalmaink vannak, hogy Kunfiéknak sikerül ugyan a szociáldemokrata állam

silhouettjeit megrögzíteni, de nem sikerül egy ahhoz való Magyarországot területileg biztosítani, addig engedje meg Kunfi Zsigmond, hogy a szocialisták virtuóz szervezkedési technikáját kopirozva, a polgárság reprezentánsai megszervezhessék a magyar polgári középrétegeket is és módot adjanak a kilencz millióból álló burzsoáziának, hogy a maga hite, tudása és meggyőződése szerint próbálja Magyarországot integritásából menteni azt, ami még menthető.

Talán nem éppen bizonyos, hogy ez csak Weisz Manfrédot és herczeg Esterházy Miklóst érdekli. És talán nem tévedünk, ha felteszszük, hogy a debreczeni czivisnek, a máramarosi zsidónak, a budapesti fiskálisnak, a szegedi tanyásnak, a soproni babtermelőnek, a hegyaljai szőlősgazdának, az aradi gyárosnak, a balatoni halásznak a szempontjából is egyelőre az a legaktuálisabb és égbekiáltóan legfontosabb kérdés, hogy mi módon lehet megmenteni Magyarországot territóriális felségjogait? Arról, hogy a jövőben Magyarországon mi módon intézzük el a szociális kérdéseket, talán ráérünk beszélni akkor, ha visszaszereztük a csehek, románok és szerbek őrvongó hatalmi hisztériájában vergődő, szegény, nyomorult Magyarországonkat.

Salamander.

Szilveszter-éjszakai ének.

Győztes lázadó torára: szilveszteréji

vacsorára

Gyűlnek, gyűlnek, gyülekeznek.

Ellenségek ölelkeznek.

Boldogan, részegen.

Elinalt a győtrelem.

Új ígért, új valóság

S valóságra váló jószág,

Barátok nem veszekeszenek, ellenségek

ölelkeznek

Győztes lázadó torán: szilveszteréji

vacsorán.

Tegnap hogy volt, elfeledték, a holtakat

eltemették.

Tuszt a mának, tuszt az ujnak,

Takarodót a borunak!

Új remény, jó remény

Zsong a szívek fenekén.

Gyönyör árad, kin elfárad,

Bűnök szintjén szent bocsánat.

S mint vig vendég-koszoru, eloszlik

csip-csup boru

S a sok vánnyadt, konok emlék?

Elfeledték, eltemették.

Lázadó ujnak csatája nem volt győztes

még, mint máma,

Ilyen biztos, ilyen könnyed,

Leperzselő minden könnyet.

Könny, ha volt, sose lesz,

Új virradat ébred.

Ami vágy volt és ígéret,
Valóság lesz és megéred.
Minden sirás: öröm-sirás, minden
hívás: torhoz hívás,
Betelt gyönyörök torához, győzedelmi
lakomához.

Győztes holnap mind megadja, ne firtasd
most, van-e magja,
Van-e magja, van-e földje,
Mi a vágyadat kitöltse.
Boldogan, részegen
Borítson be a jelen!
Tuszt a mának, tuszt az ujnak,
Takarodót a borunak!
Fagyos földön új virágok: mindenik
a te virágod.
Boldog új év tüzes napja havas földből
kifakasztja.

Győztes lázadó fején tüzesen leng
a remény.
Állnak, mennek, oszladoznak.
Rejtélyek rejtélyt bogoznak.
Mámoros éjtszaka
Régi penész friss szaga.
Viharfelhők összegyűlnek,
Új viharok hegedülnek.
Legszebb álom elomolt: kopott ruhán
új a folt.
Győztes lázadó fején részegen csüng
a remény.

Farkas Aladár.

Krónika.

Dialogus az asszonyi jogokról.

(Ketten beszélnek éjfélután, a dolgozószoza sarkában, a kis, kerek asztal mellett, egy ébenfa-rámás Bayros alatt. A kis poharakban drágakökönt csillog a konyak, kezük-fejéről egyenesen száll felfelé a szivarok füstje.)

Ketten beszélnek: két, a hétköznapi életben elfáradt ember, akik ide hozzák magukkal, mint lopott kincset, az élet sok, nagy és felesleges impresszióját, ide rejtik, mentik, ezekbe a felesleges, haszontalan és cél nélküli beszélgetésekbe. Nekik mindig van miről beszélgetniük, még ebben a világban is, ahol pedig korokon, külsőkön, ruhákon, szavakon túl annyira egyforma marad minden, ami lényeg.

Az egyik: harminczhat éves, afféle bronzarcz, amire rákivánczik a cilinder. Senki sem tudja róla, hogy valamikor költő akart lenni és megvalósítatlan érintetlenségben őrzött meg még most is minden tizenhét éves álmot. A beszédje az arczához illik; nagyon udvarias, nagyon szentelen, kicsit gunyos, fölényes és mindig precíz. Mintha gyorsíró állna a háta mögött és jegyezné minden szavát. Saját magának ez a folytonos lebirása aztán hallatlan erőt kölcsönöz neki lendüléseinek. A másik: huszonegy

éves, széthányt vonásu, nagyhaju. Ő még hiszi, hogy minden lesz, ami szeretne lenni. Az ő lelkét csak egyetlen pozitivum tölti be: egy vad, szent megvetés minden iránt, ami valóság. Az, hogy imponál neki az idősebb, az nyilvánvaló abból, hogy görcsösen igyekszik ő is imponálni. Tehát tiszteli a bronzarczút.

Szavuk halkan mormog az áhítatosan figyelő csendben.)

AZ ÖREGEBB: És ezzel befejeződött a feminizmus évtizedes küzdelme is.

A FIATAL (gunyosan elhuzza a száját): Befejeződött, de nem győzött.

A 36 ÉVES: Hogyan?

A 21 ÉVES: Olyan volt ez, mint mikor valaki a gyümölcs után ágaskodik, amit nem ér el, mert kicsi hozzá. Mig végre jön egy szél és az ölébe fujja. A szél itt az ugynevezett »idők szele« volt.

A 36 ÉVES (vállat von): Minden hasonlat csak azt bizonyítja, hogy nincs két dolog a világon, ami között összefüggést ne lehessen találni.

A 21 ÉVES: De azt csak elismered, hogy a nők politikai jogait nem a feminizmus küzdötte ki? Magukkal hozták ezt egyszerűen a többi nagy változások. A feminizmus, mint a szavazati jogért folytatott mozgalom, mindig semmi volt, egyszerűen azért, mert a szavazati jog nem cél. A szavazati jog csak eszköz az embereknek a véleménynyilvánításra. De hogy nyilvánítsanak véleményt azok, akiknek nincs véleményük — a nők?

A 36 ÉVES: Nono.

A 21 ÉVES: Nem nono. Nem az alsóbb osztályok nőiről beszélek itt, ahol talán a férfiaknak sem igen van önálló véleményük a világ dolgairól, ami különben nem is baj, mert ezt sokszor pótolják a tekintély alapján elfogadott programok, hanem a mi asszonyainkról és leányainkról. Nézd meg őket a zsurokon, házi-bálokön, Gerbeaudban, korzón, jégen vagy akár az egyetemen, vagy akárhol... Próbálj beléjük nézni, hisz olyan könnyű, mintha üvegből lennének... Hiszed, hogy két fiatal asszony vagy leány, ha egyedül van, beszélt már valaha valamiről, ami nem volt összefüggésben férfiakkal? Hiszed, hogy közülük akár a legtudósabbat, a legaszkétábbat, a legkomolyabbat foglalkoztatott-e komolyan csak valaha is más, mint az, hogy hogyan fogja leélni a maga nyomoruságos, jelentéktelen kis nemi életét?

A 36 ÉVES: Te eltérsz a tárgytól. Az emancipációról kezdtünk beszélni...

A 21 ÉVES: Nem térek el. Az emancipáció itt kezdődik.

A 36 ÉVES: Majd hozzánevelődnek a jogokhoz.

A 21 ÉVES: De a jog magában véve? Ez még semmi. Mi egy új társadalmat akarunk, olyat, amiben a nő is ember legyen. Eddig többnyire nem volt az. De az új társadalmat csak az elején lehet kezdeni.

A 36 ÉVES: Kiváncsi vagyok, hogy mit akarsz?

A 21 ÉVES: Nézd! Vannak dolgok, amiket úgy megszoktunk, annyira bennük élünk, hogy már észre sem vesszük őket. Ilyen például, hogy neked 36 éves-

del, tudásoddal, nagy gondolataiddal, értékeddel és hiteddel fel kell állnod egy tizenhat éves, buta kis jószág előtt és átadnod a helyed, mert az — lány. Ha leejti a zsebkendőjét, fel kell vened.

A 36 ÉVES : Nem fontos az egész. Ez csak a gyöngébbeknek kijáró segítség. Szép.

A 21 ÉVES : Nem. Vagy csak nem mondod, hogy a kézcsók is a gyöngébbeknek kijáró segítség? Vagy az, hogy te mutatkozol be neki s nem megfordítva? Mert akkor mért nincs úgy, hogy ha két férfi találkozik, előbb megméri, melyik az erősebb és az teszi aztán a honneuröket?

A 36 ÉVES : A példákkal ma nincs szerencséd. Te nagyon jól tudod, hogy mindezek a dolgok a legeszeszorosabb összefüggésben vannak a két nem szexuális viszonyával. Ez egyszerűen a nő passzív fölénye a szerelemben, kivetítve és aláhúzva az élet minden mozzanataiban, ahol nő férfival találkozik.

A 21 ÉVES : Szóval?

A 36 éves : Szóval?

A 21 ÉVES : Szóval, ha nő férfival találkozik, legyen az bármiféle alkalom, mint ...

A 36 ÉVES : ... mint ... nő férfival áll szemközt.

A 21 ÉVES : És nem mint ember emberrel. Ezt akartam hallani. És most hallgass ide : a férfi szexuális is, a nő csak szexuális. Így mondja ezt bibliánk, apostolunk, Weininger Ottó. A férfi számára van sok minden szép és nagy dolog és a nő is ; a nő számára csak saját maga. Még a férfi sem. Mert hisz ő csak magát szereti mindenki másban is.

A 36 ÉVES : Ezek ködös szövegek. Talmudmagyarázat.

A 21 ÉVES : Jó, beszélek konkrétebbül. Próbáld elképzelni egy ilyen 16—25—30 éves kis beparfümözött puderes, bodrosfejű, kimanikürözött, selyembe takart, lágy és illatos kis állat ugynevezett lelkivilágát. A legműveltebbéről legyen szó és mégis azt mondom : kis állat, mert semmi sem érdekli és semmiről sincs fogalma saját magán kívül. Tanulhatott a végtelenről, de gondolkodott-e már fölére? Világrendszerekről? Akaratról? A nirvánáról? El van telve magával, neki elég saját maga. Központja a mindenségnek. Nagyszerű, meghálálhatatlan ajándék a föld számára. Láttad már, hogyan néz a szép nő a tükörbe? Az nem magát-nézés, az kultusz, istentisztelet, áhítatos áldozás, saját magának spontán, rajongó imádása ...

A 36 ÉVES : Szavak!

A 21 ÉVES : Nem. Ismerek egy kislányt, aki, ha megüti magát valahol, ott megcsókolja magát. Attól meg kell gyógyulnia. Érted? Ebben benne van az egész nő.

A 36 ÉVES : No és?

A 21 ÉVES : És nézd tovább : ugyanazzal a magától értetődöttséggel, amivel a tizenhat éves kislány kezét csókoltat magának, ugyanezzel fogadja el később, hogy egy életen keresztül tartsa el egy férfi, annak fejében, ami neki magának is épp olyan jó és neki is épp úgy kell, hogy t. i. törvényes viszonyt folytatnak

egymással. És mindig hallatlan áldozatnak fogja tekinteni, hogy »odaadta« magát. Tudom, mit akarsz mondani. Akik maguk tartják el magukat, azoktól ez a legnagyobb, kényszerű erény. Figyeld meg, milyen hangsúlylyal mondják : »maga keresi a kenyerét«.

A 36 ÉVES : És mit akarsz mindebből kihozni?

A 21 ÉVES : Azt, hogy ennek kell eltűnni, itt kell elkezdődni az emancipációnak. Előbb a nőnek kell belülről emberré válnia. Mert a társadalmi elhelyezkedés megváltoztatása nem segít rajta. Az átlag-nőnek ma semmi köze a társadalomhoz. A társadalomhoz tartozni : ez elsősorban kötelességeket jelent és ez az, ami iránt a nőnek semmi érzéke sincs. Még egyszer mondom, amit mondtam : nem fordulnak meg ezekben a szűk és kívülről tornyosra frizurázott fejcskében egyéb problémák, mint : hogyan fogják leélni a maguk jelentéktelen, kis nemi életét.

A 36 ÉVES : Mindenben igazad van ...

A 21 ÉVES : Ugy-e?

A 36 ÉVES : ... folytatom tehát és befejezem a mondatot : hogy hogyan adjanak életet azoknak a gyermekeknek, akik meg akarnak születni. Van-e, ami jobban tartozna a társadalomhoz, az emberiséghez, az emberi fajhoz, mint ez az akarat? Életet adni gyermekeknek! Lehet szép, ravasz, hiu, ostoba, önhitt, bestia, állat; Platónnál : embertenyésző gép, egy szóval nő, de ezért. Ő folytat, kapcsol, szereti magát ... és a mi nagyszerű hiábavalóságainkon túl, művészetben, tudományon, mindenben túl, misztikus és kifürkészhetetlen erők élnek tovább az ő meg nem szünő, örökké élő, meg nem haló, mert örökké osztódó testében. Mi különválva a fajtól és annak valóságos céljaitól, csillagokat vizsgálunk, atomteóriákat állítunk fel, Homéroszunk a halhatatlan istenekről dalol ... de hát miért mindez? Ugy érzem, a szellem elszakadt minden rendeltetésétől, mikor a létért való harc fegyvere helyett azt kezdi kérdezni : »miért?« Ez luxus, játék, amit akarsz ... de velünk szemben a nő : szent és boldog, tudatlan hordozója a nagy evolúciónak. És van rajta még valami : szép. Miért, hogyan? — ne kutassuk. Miért éppen a 3 : 5 az arányszám? Miért éppen az szép, ha a száj keresztben van az orr alatt? — ne kutassuk, nem érdemes. »A féregnek is a féreg a legszebb.« Nekünk ez így tetszik és akkor miért vonnók meg magunktól? Jó, vessük meg, de szeretnünk kell. Hisz igen, igazad van, vannak a világon más dolgok is : tudomány, hit, művészet; nagy, komoly, szent és áhítatos dolgok, de gyönyört csak a nő ad. »E földre csak mosolyom hoz gyönyört« — mondja a világirodalom legtökéletesebb nőalakja, a Weininger-i abszolút, Madách Évája.

A 21 ÉVES : Ez a legszomorubb ítélet — a férfinak.

A 36 ÉVES : Ez a legtisztább boldogság kimeríthetetlen forrását nyitja meg.

A 21 ÉVES : Ezért kell emancipáció.

A 36 ÉVES : Minek? Ha kell — már mint nem nekünk, hanem az evolúciónak — úgy is meglesz, ha nem kell, hiába erőlködünk, úgy sem lesz belőle semmi.

A 21 ÉVES : Ez fatalizmus.

A 36 ÉVES : No és ? Babonás erőt tulajdonítasz ennek a szónak és azt hiszed, megijedek tőle ? Hidd el, kettőnk közül én vagyok a szerencsésebb, aki mindeneken túl már eljutottam annak felismeréséig, hogy az emberek majmok. A te optimizmusod szomorubb, mint az én pesszimizmusom.

A 21 ÉVES : Hogyan ?

A 36 ÉVES : Mert én már tudom, hogy úgy, ahogy van, úgy kell örülni mindennek.

A 21 ÉVES : Ez még nem ok...

A 36 ÉVES : ...és mert másképp úgy sem lehet.

(A 21 éves hallgat, aztán azt mondja : »ja, az más«. Aztán másról beszélnek.)

És már lefekvés után, de még elalvás előtt, a fal felé fordulva, az ágy hűs, puha fehérségében, a fiatal egy barna, aranyfényű szempárra gondol, mely becsukva pihen most valahol...

És szeretné, ha róla álmodnának az aranyfényű szemek.)

Szikla.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(14)

Írta: KELEMEN VIKTOR.

Észak felé ijesztő vörös volt az ég alja, rettenetes, tompa dobbanások lüktettek a levegőben és megregették a földet. Alkonyodott.

A fehér országuton már elviharzott a menekülők gyászos hada. Elhagyott hajlékaik már régen lángban állottak és amerre elvonultak, törött kerekek, elvesztett butordarabok, kis batyuk és rongyok jelölték utjukat. Az árokban egy kidőlt ló hullája oszladozott békén, rettenetes büzt terjesztve ; csillogó szárnyu lepkek lepték be felpuffadt hasát.

Az uton, az égő város felől két bágyadt alak közeledett. Egy férfi, meg egy nő. A nő karcsu, arányos alakját fehér lepel borította, amely több helyen tépett és véres volt. A szemén kötést viselt ; övében kis ezüstmérleg függött. Erőtlenül támaszkodott a mellette ballagó férfi karjára.

A férfi hatalmas, izmos alakját alig fedte ruha. Gyönyörű férfiteste sok sebből vérzett ; óriási csorba pallosát mankó gyanánt használta. Noha erősen sántított, sok gyöngédséggel támogatta szomorú társát.

— Messze vagyunk-e már az átkozott várostól ? — kérdezte gyöngé hangon az Igazság.

— Már messze, messze magunk mögött hagytuk, — válaszolt a Jog.

— Milyen fáradt vagyok már, — sóhajtott a bágyadtan az Igazság.

— Légy erős, — mondta komoran a Jog. — Azután gyöngéden megkérdezte :

— Nagyon fájnak a sebeid ?

— Ó, nem nagyon — hangzott a válasz. — És te megsebesültél ?

— Igen, néhány jelentéktelen sebet kaptam, mikor a védelmedre keltem.

A Jog némán vezette tovább az Igazságot. Az ut

egy fordulójánál, a bokrok mögül különös zaj hallatszott. Tul a bokrokon egy csodaszép, zöld pázsitu mezőn szokatlan csoportozat tünt elő. A selymes füben hófehér ruhában fiatal lány feküdt holtan. Kibontott aranyhaja összeölelkezett a lágy fűszálakkal. Szűzies keblén, a szíve fölött mély seb tátongott. Férfiak hajoltak a holttest fölé, a fehér leányka gyilkosai. Sima arcukon és hideg szemükben förtelmes, bűnös vágyak tükröződtek. Halkan és rendkívül udvariasan társalogtak egymással, kifogástalan francia nyelven. Kitűnő szabású frakkjainkon csillogó érdemrendek fityegtek.

— Micsoda láрма ez ? — kérdezte szeliden az Igazság és a mező felé fordította szép fejét, amelyen szemének üregeit fehér kendő takarta.

— Azt hiszem, gyilkosság történt, — válaszolta a Jog szomorúan.

Az Igazság összehorzadt.

— Ki az áldozat ? — kérdezte suttogva.

— Nem látom tisztán, — felelte a Jog.

— És vajjon kik zajonganak ?

— Még most is körülötte vannak gyilkosai. Azt hiszem, gonosz szándékaik vannak a hullával.

— Még most sem látod az áldozatot ?

A Jog szíve erősen, fájdalmasan összeszorult.

— Már látom, — lihegte tehetetlen remegéssel.

— Kicsoda hát ? — sürgette az Igazság türelmetlen kíváncsisággal, mivelhogy asszony volt.

És felelt a Jog szomorúan :

— Egy fehér leányzó fekszik a fűvön.

— Ismered te azt a fehér leányzót ? — kérdezte az Igazság izgatottan.

A Jog lehorgasztotta nemes fejét ; nyílt, becsületes szemében könnyek csillogtak ; homlokára sötét felhő borult. Halkan válaszolta :

— Ismerem a fehér leányzót. Testvérünk, a Béke ő.

És ballagtak tovább az uton, a szívük mélységes gyászszal volt tele. Az Igazság fehér szemkendője alól véres könnyek peregtek és végigfolyva bánatos arcán, lehullottak az út porába. A Jog hatalmas vállai, amelyek hasonlatosak voltak egy antik görög atléta vállaihoz, meggörnyedtek a fájdalom súlya alatt.

És megszólalt az Igazság szomorúan :

— Milyen szomorú ez a menekülés. Mikor fogunk végre megpihenhetni ?

— Még nem tudom, — felelte komoran a Jog. — Bizonyára hosszú ut vár még reánk. De kénytelenek vagyunk menekülni. A gonosz és aljas emberek összeverekedtek miattunk és ez a baj. Ha egyenesen támadnának reánk, akkor nem félnék semmitől. Tudod, karom rettenetes erővel forgatja halált osztó pallosát. Ámde az emberek nem nyíltan törtek reánk és ez a borzasztó. Tegnap elolvastam a hadviselő államok kiáltványait, valamennyien azt hazudják, hogy a Jog, az Igazság és a Béke érdekében nyultak fegyvereikhez. Mindenki bajnokul szegődött mellénk, nekünk tehát menekülni kell ; nagyon sokan keltek a védelmünkre, nyilvánvaló, hogy agyon fognak ütni. Menekülni kell, ha nem akarjuk halálba követni testvérünket, a Békét.

Sötét fellegek rohantak át az égen.

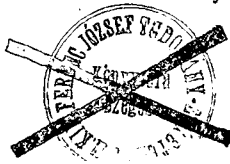
— És hová menjünk ? — kérdezte ismét az Igazság.

— Még nem tudom, — mondta elgondolkozva a Jog. De mindenesetre messze, messze el az emberektől. Akarod-e ?

— Akarom.

A Jog elgondolkozott :

— Talán a pusztaságba megyünk a fenevadak közé. Velem jössz-e, édes testvérem ?

— Veléd megyek — mondta az Igazság.
És elindultak a sivatag felé.

*

Báró Stupidow gyakran késő este jelentkezett a császári palotában. Lajos, akit a háboru legapróbb mozzanata is elemi erővel érdekelt, a nap szakára való tekintet nélkül fogadta kihallgatáson minisztereit és hadvezéreit.

A dolgozószoba egy nagy asztalán hatalmas, kitergetett térkép feküdt. A hadállásokat betűzdelte, színes zászlócskák jelezték. Lajos órákat töltött a térkép előtt és gondolkozott.

Ezen az estén báró Stupidow azt jelentette, hogy a nap folyamán valamennyi fronton megkezdődtek a hadműveletek. Lajos összeráncolta homlokát.

— Mennyi vér... — mormolta alig érthetően.

— Felséged mindent elkövetett... rákényszerítettek... — mondta báró Stupidow mentegetőzve. Lajos egy mozdulattal elbocsátotta.

És akkor a császár egyedül maradt és szívét a szomorúság, a fájdalom, az egyedülvalóság és rettentő kétségek százai újból megrohanták.

A magas ablak előtt egy karosszék állott; Lajos odament lassu, öreges lépteivel és leült. Künn a mély és sötét égbolton tisztán és hidegen hunyorgatták fénylő szemüket a csillagok.

Lajos elmerengett, hosszan, fájdalmasan. Itt béke van a néma park elhagyott sétányain, amely fölött békésen tündökölnék a csillagok. Most a távoli határokon vad és elkeseredett emberek törnek egymásra és párolgó vért iszik a föld. Pedig fölöttük is épp úgy borul az ég, ó miért nem fordítják a halál rémületében eltorzult arcukat az ég felé? Fönt béke van és tisztaság: csillagok. S a csillagokon túl is csillagok vannak. Ó miért, miért is vergődik és fuldokol a föld sarában az ember, aki a maga képmására alkotta istenét!

MÁSODIK FEJEZET.

Olyan ágyukat konstruáltak, amelyek több emeletmagasságba nyultak; a fantasztikus aczékolosszusokat hatalmas, kör alakú mélyedésekbe építették. A tűzerek a déli nap forrósága előtt a cső üregébe vonultak vissza, ahol kényelmesen aludtak, vagy pipáltak; a lövedék egy tonnánál is súlyosabb volt; egy megfelelő találat egy egész virágzó falucskát képes volt a föld színéről letörölni, embereivel, barmaival, házaival és kertcskéivel együtt.

A gépfegyverek hatszáz lövést adtak le percenként. A puskagolyók végén az aczélkupot lemetszették, vagy kis ólomvéggel látták el; a lövésben megpuhult és ellapult ólom rettenetes, fájdalmas és gyógyíthatatlan sebeket zuzott, tépett és roncsolt a törekeny emberi testeken.

A fojtó gázzal fűtött bombák bűzében egész lövészárkok fulladtak meg nyomorultan. A spanyollovásokon és farkasvermekben fölnyársalt emberek elviselhetetlenül vonaglottak; a drótsövényeken fennakadt harcosok úgy tűntek föl, mint óriási rovarok egy titáni pók hálójában.

A karcsu repülőgépekről kecsés bombák hullottak alá, amelyek rombadöntötték a vörös kereszttel megjelölt kórházakat. A pilóták kis aczélnylivesszőket bocsátottak le a magasból a menetelő századokra, amelyek földhöz szegezték a szerencsétleneket; a nyilvessző úgy volt alkotva, hogy nem lehetett a sebből kivonni.

A vizek mélyén árnyékként suhanó tengeralattjárók torpedói hatalmas csatahajókat röptettek a levegőbe; a mentőcsónakokat ágyulövések zúzták össze; a tengerbe pottyant matrózok úgy fulladtak meg, mint a patkányok.

Az emberi találékonyság kiapadhatatlannak mutatkozott; hagyták elvérezni az ellenséges sebesülteket, megcsonkították a hullákat; tifusz-, kolera- és pestisbaktériumokkal megmérgezték a kutakat.

*

A háboru folyt tovább zavartalanul. A mesterségesen fölszított lelkesedés néhány hónap alatt tökéletesen lelohadt; annál kirívóbb, ostobább és nevetségesebb volt egyes hírlapok aljas munkálkodása, amelylyel a háborus lelkesedés kialvó tűzét akarták ismét lángra lobbantani. Ez ujságokat a kormány szép szóval, a katonai szolgálat alól való felmentésekkel, vagy egy kis borralalóval úgy lekenyerezte, mint silány lakájokat. A háboru pedig folyt tovább; a lelkesedést érdeklődés, az érdeklődést közöny, a közönnyt a legmélyebb, a legelkeseredettebb undorodás váltotta föl.

A hadvezetőség naponta hivatalos jelentésben közölte a harcztéri eseményeket. Ha ma egybevetjük az ellenséges államok jelentéseit, lehetetlen, hogy ne a legnagyobb bámulattal adózzunk e kor csodálatraméltó vitézségének. E háboruban mindig és mindenki győzött; az ötéves háboru egyetlenegy jelentéséből sem tűnik ki, hogy valamelyik fél csak egyszer is kikapott volna. Viszont a jelentések legképtelenebb ellentmondásai a bölcs vezérkart egyáltalán nem hozták zavarba. Ha például egyik nap azt jelentették, hogy bár óriási áldozatok árán, a vitéz csapatok haláltmegvető bátorsága következtében sikerült az ellenség által szívosan, sőt utolsó emberig védelmezett X falut elfoglalni, amely a vidék legfontosabb pontja, úgy, hogy e roppant diadal után jogos reménnyel tekinthetünk a végleges győzelem elé; — másnap pedig azt közölték, hogy vonalunk kiegyenesítése és állásaink megjavítása céljából egy-két árkot az ellenségnek átengedtünk (persze csak úgy, szíveségből), miközben a teljesen rommálott és stratégiailag is tökéletesen értéktelen X falut is kiürítettük, — ezen már senki nem ütközött meg.

Lassankint azonban ebbe is beletanultak az emberek; tudták, mit jelentenek e szók: diadal, győzelem, nagyjelentőségű, stratégiailag értéktelen, a front kiegyenlítése satöbbi. Jól tudták, hogy egy-két árkot átengedni esetleg azt is jelentheti, hogy döntő vereséget szenvedtünk; rájöttek arra, hogy kétszáz ezer embert átcsoportosítottunk, az annyit is jelenthet, hogy kétszáz ezer embert átcsoportosítottunk a másvilágra.

*

Lajos a hosszú háboru alatt egy perczre sem lohadó munkakéddvvel dolgozott. Minden iránt meglepő érdeklődést tanusított; hosszasan tárgyalt az államférfiakkal. A délelőtti nagyreszt audienciákkal telt el; legtöbbször ebédjét is dolgozószobájában fogyasztotta el; ebédje végeztével, rövid pihenés után ismét folytatta a munkát. Estefelé naponta megjelent a főhadsegéde és orvosa, akikkel egy-egy órát kártyázott. Kedvenc játéka a whist volt. A könnyű vacsorát korán fogyasztotta el és korán aludni tért.

Napjainak egyhanguságát mi sem zavarta. Egészen a jelennek és a jelenben élt. A mult olyan ritkán tért vissza kísérteni már. Emlékezetében rohamosan halványultak a drága képek, csak a nagy fájdalmakra, súlyos csapásokra emlékezett még néha, de ezek is oly idegenül, oly távolról intettek, mintha nem is az ő életében for-

dultak volna elő, mert minden mélyen, nagyon mélyen elmerült már a feledés tavába és ritkán zugott csak vihar, amely fölkorbácsolta volna ez alvó-vizeket.

A háboru rendkívül érdekelte. Térképén pontosan figyelemmel kísérte az eseményeket. Rendkívül sajnálta a katonákat; meglátogatta a sebesülteket a kórházakban és naponta kérte az ég Urát, hogy adja meg végre a békét és a nyugalmat és a gyógyulást a szerencsétlen, a vérző, a tévelygő emberiségnek.

*

A kórház udvarán virágoztak a fák. Tavasz volt. A padokon kis csoportokban bepólyázott, csikos ruhás rokkantak üldögéltek és hallgatagon sütkéreztek a langyos, tavaszi napsütésben.

A kapuban az ezredorvos alakja jelent meg és végigfutott az udvaron. Öt perc múlva mindenki tudta a szenzációt: a császár délből meglátogatta a kórházat.

Nagy kavargás támadt. Egy félóra alatt eltisztogattak minden piszkot, eltüntettek minden kivétlivalót. Patyolat fehérrel cserélték föl a rokkantak véres és mocskos pólóit. A kórházparancsnok egy öreg, reaktívált őrnagy volt, kidülledt szemével most elégedetten tekintett körül a rend és tisztaság ez otthonában; meg volt győződve arról, hogy magas kitüntetést fog kapni.

Félegy órákor állott meg az udvari fogat a kórház előtt. A császárt és főhadsegédét a kórházparancsnok és az orvosok fogadták a bejáratnál.

A kórház udvarán csöndesen, sorban várták a rokkantak a legfelsőbb hadurt. A kidülledt szemű őrnagy mindegyikről mondott néhány szót a császárnak, aki egy-két kérdést intézett mindegyikhez.

Az első rokkant huszonhatéves ügyvédjelölt, két szemére vak.

— Mihez fog kezdeni? — kérdezte a császár.

— Még nem tudom, felséges uram — hangzott a válasz.

— Szülei, testvérei vannak?

— Nincsen senkim, felséges uram.

— Vagyona van?

— Nincsen, felséges uram.

A császár továbblépett. A második rokkant harminczéves, villanyszerelő. Jobb karja és jobb lába tőből hiányzott.

— Van valami terve a jövőre nézve?

— Még nincsen — volt a válasz.

— Családja van?

— Két leánykám van. Egyik kétéves, a másik hathónapos.

— A felesége itt lakik a fővárosban?

— A feleségem meghalt, mikor a kisebbik leányom született.

Egy nehéz és komor felhő ereszkedett a Lajos mellére. Tovább lépett. Ekkor a sor végén hirtelen zaj támadt. Mindenki arra fordult. Egy rokkant hanyattvágódott a földön. Orrából sápadt arczára folyt a vér. Ez az ember délelőtt az általános izgatottságban a kórház gyógyszer-tárából veronált szerzett és megmérgezte magát. Két ápoló jött hordágygyal és kivitte a hullát.

Lajoson mély megindultság vett erőt; úgy érezte, hogy mindent fölzaklattak benne.

A hetedik rokkant sápadt, égő szemű fiatalember volt. Két karja tőből hiányzott.

— Szobrász, huszonkilencz éves — mondta az őrnagy.

A császár szomorúan, melegen nézett a művész lázasan égő szemébe.

— Gondolkózott-e a jövőjéről? — kérdezte jósgosan.

Ekkor a szobrász kiegyenesítette csonka törzsét és összevonta a szemöldökét, amely alatt sötéten és feneketlen fájdalommal tüzelt a szeme. Merően, hosszan szembenézett Lajossal és tekintetében e pillanatban benne lángolt minden harag, minden felháborodás, minden gyűlölet, minden elgondolt és bennrekedt és soha meg nem valósítható lázas látomány földöntuli kinja és szenvedése. A következő pillanatban rettenetes göggel emelte fel a fejét és lassan elfordult a császártól.

(Folytatása következik.)

Vasárnap.

Látod, ha egyszer akkor jönnél,
Mikor ünnepnap van a szívemben,
Amikor olyan nagyon várlak...
És lassan mulik a vasárnap —
Mi lenne... mi lenne?

Eléd mennék-e reszketősen,
Vagy csak lehunynám könnyes két szemem?
Megmondanám-e: mennyit irtam,
Mennyit üzentem, mennyit sirtam
Fájdalmas éjjeleken?

Akkor tán megnyílnék előtted
Mint bölcsek könyve, titkos, bús Korán...
És megismernéd a csodákat...
Ha akkor jönnél, amikor várlak
S nem későn — vagy korán.

Zsuzsanna Mária.

Saison.

Téli adagio.

— jan. 3.

A szobámban ülök. Kora délután, egy karosszékekben elnyújtózva nézem a cigarettafüstöt, amint a mennyezet felé halad, lassu, meggondolt menetben, amint körökbefonódik és keskeny sávokba sorakozik, aztán ahogyan eltűnik, fent, ahol már vége a sötét tapétának s a fal is fehér. A könyvszekrény szélén kicsi fehér márvány ingaóra áll, különös ébenfaingája és fehér márványnehezéke van, amely halkán s mint a füst, nagyon lassan mozog ide-oda. Kongani is tud ez az óra, egy kis zárat kell eltolni és akkor meleg-mély hangon harangszót hoz a szobába. De már nagyon régen nem kongattam. Az íróasztalomon, amint a fotelbe süppedek, csak egy dolgot látok, egy tarka, piros-zöld-fekete ruhás kis Harlequint, amint melán nekitámaszkodik egy könyvhalomnak és rámnéz.

Kint nehéz hó hull. Ahova esik, ott megmarad, beféherít mindent, a háztetőket, az utcákat, az erkélyemet. Nyugalmas komolysággal hull a hó, valaha, nagyon régen, láttam egy népszínművet, azt hiszem, a »Betyár kendője« volt a címe, ebben a darabban hullott ilyen hó. Szeret-

nék az ablakhoz menni és ki az erkélyre, megfogni, a kezemre szállatni a havat és hóembert építeni az erkély szélén, vigyorgó arcú, hogy valami vidámat láthassak, ha kinézek — de nem tudok mozdulni a székből, bele-súlyedek s a szoba rámborul és körülölel és fogva tart — jaj, sohasem fogok többé felkelni erről a székről s az óra, amint a könyvszekrény szélén meredt egyhanguságban jár ide-oda, s a délutáni csend, amelybe az ismeretlen zenész különös, disszonáns zöreijű zenéket varázsol, hirtelenül és kegyetlen sarkigazságszerűséggel juttatják eszembe Faustot:

»... *Entbehren sollst du! sollst entbehren!*
Das ist der ewige Gesang,
Der Jedem an die Ohren klingt,
Den unser ganzes Leben lang
Uns heiser jede Stunde singt...«

*

Az év utolsókat pislogott. Csodálatosan vigasztalan volt ez az év-vég az idén. Olyan nyugodtnak látszott innen belülről minden. De ez nem volt igazi nyugodtság, valami volt mögötte s a csend, mondhatnám, a végkimerülés csendje volt. Nem volt meg a Mindenség — a hó, a szoba, az óra, a füst, az utca — hangulatában az a mozgékony, az a várakozásteljes vidámság, amely azelőtt volt s amely már várta ilyenkor a percet, melyben kiálthatja dörgő basszusán: »Az Év meghalt — éljen az Év!« Most minden fáradt és csendes volt, most félt a Mindenség a téltől s nagy dermedésében, amelyben az új jövőt várta, csak egy biztos érzése volt: csüggedett. De ezt nem merte önmagának bevallani.

*

Régi telek — régi napok ujév idején.

Ma már nem igen merek reájok gondolni, azt hiszem, nem is tudnék már teljes összefüggésében gondolni egy-egy tételre, csak halvány emlékfoszlányok vannak bennem a régi telekről, amikor még örülni volt szabad a hidegnek és hónap, hiszen a keresztbefektetett kalapácsos cézgerű boltok gazdái nem dideregték: »Hja, uram, Németország nem ad...!« S a tél a vidámság volt.

Mint édeskés német festők »Winterszene«-jei — emlékszik-e még, Uram, azokra a gyönyörű és szent és mindig új banalitásokra, melyeket a tél adott, amelyek rendszerint lent az utcán kezdődtek, hóban-fagyban — (s a hölgy úgy simult Önhöz, mint egy jólszabott frakk) és a szobában végződtek, melyet csak a pukkadásig fűt, kályha tüze világított. A nagy szamovárs misztikusan csillogott s oroszosan, szájba vett czukron át szürcsölték Gronsky teáját.

Andalgások a téli ligetben, mely akkor még bátor-ságos volt; a csillogó, havas utak, melyek megmutatták, hogy járt-e már arra valaki — jaj, arra ne menjünk! — s a jégpálya, melyen a korcsolyák titokzatos ábrákat szántottak s a katonazenét kétszer hallgatta, ha a vajdahunyadi várral szembe állt. — —

Milyen szép volt: kiszökni a bálteremből s — amint erre Jókai Mór megtanított — az erkélyre menni ki s a

hóban topogni, hogy egy percz múlva mondhassuk »menjünk be, kedves, mert megfázik...«

S emlékszik-e, Uram, a pompásan fűtött kupéra, az iramló vonatra, amely gőzzel daczosan szembeköpködte a decemberi szelet, hogy Önt müncheni Szilveszterjére röpitthesse — s a Marionettenspiel szilveszteri passiót játszott s hajnalban Marietól s varczerpéteren két márkát és hat csókot nyert. . . .

Emlékszik, Uram, a valahai karácsonyi vásárookra? Csillogó üzletek és sok-sok nagyszerűség s még haza is küldték a vásároltakat, ha már maga nem bírta el. Az utcán ilyenkor siettek az emberek, mert karácsony és ujév táján sietni illik s az arcukon egy különös, fontoskodó vonás ült: nagyon fog örülni, akit meglepnek az ajándékkal.

Énelőttem szebb volt a tél, mint a nyár, frissebb, nem olyan lankasztó s a gondolatok gyorsabbak. Az emberek jobban összebujtak, mint nyáron és kevesebb volt a harag is s a tél melegebb csókokat robbantott ki a nők-ből, mint a nyár — — igaz is: nyáron nincs értelme annak, hogy csókokkal melegítsük hölgyünk hideg kis kezét.

Mi volt még? Már alig emlékszem — csak halvány foszlányok vannak meg bennem a régi téltől s maholnap már az sem lesz.

*

Jöttek a rossz idők. És bár — bocsánat — a háborus teleket békében éltük át, mégis csak olyanok voltak, mint a kereskedő reklám-ezerkoronása: az egyik oldala elhitei velünk a valódiságot s ha megfordítjuk, csalódottan olvassuk, hogy legjobb a Diana-sósorszesz. Csalódunk, pedig tudjuk, hogy csak reklámpénz. És csalódtunk. Pedig a háborus telektől mást nem is várhattunk — mégis.

De most — Uram, mi van most?

A tél örök rettegés, hogy megfagyunk, megáll az élet, és irigyeljük azokat, akik nem félnek, vagy jól titkolják, hogy félnek. A tél a mindnyájunk által száműzni kívánt herceg, aki csak él és mulattat, de haszontalan. A téli sétáknak vége, ki merészkedik ma a ligetbe, megelégedünk azzal, hogy ha halljuk a mesét: »...és akkor három katona...« A bálloknak, az erkélyezéseknek vége: fázhatunk a teremben is és kinek volt ma kedve elutazni szilveszteresti mulatságra — meghuzódtunk Szilveszterkor, a zongora nem szólt s még örültünk, hogy másvalaki a Dies irae-t nem huzta a fülünkbe. A lányok nem öntöttek ólmot, ki tudja, hogy nem-e a csontkezü Semmi formázódott volna-e ki a vízben s jó a rossznak legalább a sejtésétől menekülni.

S az elmúlt karácsonyi vásár? Gondot vásárolhatott az idén, Uram, gondot, keserűséget, csalódást, reménytelenséget, rossz sejtelmeket és rossz valóságokat, eredeti csomagolásban, védjegyezve a sors által. Talán selyempapírosba volt csomagolva, csinos skatulyában, de esetleg csak átmadzagolva, pusztán, pusztán — — melyik jobb?

Á propos, Uram, mit gondol, mekkora lesz Magyarország tavasszal?

*

Szeretnék egyszer nagyon jól emlékezni a régi telekre. Mint mozifilmet, eljátszatni magam előtt újra és újra az

elmúltakat — de nem tudom, mert csak halvány foszlányok vannak meg bennem abból, ami volt. De talán jobb is így. Mert ami van, az olyan, hogy jobb elfelejteni azt, ami volt.

*

A szobámban ülök. Már sötét van kint, valaki — észre sem vettem — meggyújtotta a lámpát a szobában. Ujra látom a füstöt, mely most a lámpa körül fodrozódik s aztán eltűnik a sötét tapéta végével.

Megint Faust jut az eszembe: »lemondani, lemondani...« s aztán arra gondolok, hogy az élet — amint ezt az operettből tudjuk — rongyos s bár a váczi-utcában csodás prémgarnitúrában sétálnak a hölgyek, mégis elszállt már a régi parfümök illata s az új izek majd mind keserűek.

Az óra a könyvszekrény szélén stoikus nyugalommal folytatja útját a végtelenbe s a kis Harlequin az íróasztalon bágyadt mosolylyal néz reám.

*

Régi telek... mi, Uram?

Körmendi Ferencz.

Le az álarcczal!

Supka Géza. — Lengyel Menyhért. — A »Világ«. —
Kernstok Károly.

**

Az egyik magyar miniszter a napokban fogadta az ügyvédjelöltek küldöttségét s kijelentette nekik, hogy egy nagy százaléknak el kell rá készülnie, hogy ásót-kapát, szereszmot vegyen a kezébe. »Ezt az intő szót ne vegyék a magyar intellektuellek megdöbbenéssel tudomásul — írja Supka Géza — ellenkezőleg: munkájuk értéke a társadalomra nézve becsebbé lesz és a proletárság útjáról visszatéríti majd őket az a mindenkor gyógyító, melengető Földanya, amely elfelejteti majd velük, hogy egy botor osztályuralom a cifra nyomorúságba dobta őket. Emlékezzenek Rousseaurra, aki a természetet ismerte minden bajok csodaerejű orvosának.« — Ez már aztán okos beszéd! Most legalább megtudták a magyar intellektuellek: miért kellett nekik a forradalmat s az új rendet támogatniuk? Ők ugyan ügyvédek akartak lenni, szegények, de most, hogy kivívták »önrendelkezési jogukat«, most megmarkolhatják a kapanyelet, ha tovább is élni akarnak. A gyógyító, a melengető Földanya majd elfelejteti velük, hogy valamikor ügyvédek akartak lenni, a többi bajukat meg majd meggyógyítja — Rousseau. Supka Géza ur — úgy látszik — nem bízik sem a demokrácia csodahatásában, sem a kormányban, sem az önrendelkezési jogban, sem az ügyvédi diplomában, csak a kapanyélben bízik, melyről köztudomású, hogy elsül, ha az isten is úgy akarja. De hátha egyszer a kapanyél visszafelé talál elsülni s azokat teríti le, akik most oly buzgón kínálják ezt a csodabalzamsot másoknak? Akkor már késő lesz, attól félünk, visszatérni Supkáknak a mindent meggyógyító Földanyához. Éppen azért melegen ajánlanók: jobb lenne, ha már most letennék Supkáék a tollat és inkább a kapanyelet markolnák meg helyette jó erősen. Mert a kapanyél még — ha isten is úgy akarja — elsülhet talán, de a Supka Géza tollából — úgy látszik — csak sületlenség sül ki.

**

»Világos lett előttem, — írja Lengyel Menyhért új drámája érdekes előszavában — hogy az irodalom és a színház nem lehet csak játék és szórakozás, divat és henyé művészet, hanem legfontosabb eszköze az ember felvilágosításának nehéz útjában, midőn az élet igazságait keresi. Az igazi remekművek mind ezt szolgálják, tehát nem l'art pour l'art művészet az, amit egy Balzac, Flaubert, Strindberg, Tolsztoi, Dostojevszky csinált, hanem mély megismerése az életnek, az emberi természetnek, mert csak a megismerés alapján juthatnak el az igazsághoz és az igazság útján az élet elviselhetővé tételéhez. Az írónak tehát fontos és komoly szerepe van az életben és mikor haldoklik és hörög a világ, nem vonulhat el az elefántcsont-toronyba, hogy ott a szépség körvonalait rajzolja és a halvány színeket kavargja, hanem jajgatnia kell a jajgatókkal és átkozódnia, mint a régi prófétaéknak és amennyire tehetségétől telik.« — Ez igazán gyönyörűen van mondva; a kitűnő író szívünk legmélységesebb mélységéből beszél s örömmel még megtetézi, hogy hit és meggyőződés csendül ki belőle; hogy ez nem megint valami új elmélet, mint aminő volt tegnap a l'art pour l'art, hanem hogy a gyónás mögött ott áll a bűnbánó ember is, aki — végre! — meglátta: hol van minden nyavalyánk és nyomorúságunk forrása. Annál is inkább hihettük ezt, mert Lengyel Menyhért — mint írja — arra is rájött, hogy: »ami a világot végzetébe taszította, az millió bűnből és hazugságból támadt s ezek közt nem utolsó szerepe van az irodalmi hazugságnak, melylyel oly sokáig fertőzték a romlott világot...« Itt, mint látni méltóztatik, három pont van s ez a három pont ezuttal is azt jelenti, hogy nem én, nem te, nem ő »fertőzte irodalmi hazugságokkal a romlott világot«, hanem az irodalom fertőzte, szóval olyan valaki, akit nem lehet felelősségre vonni. Az írók és az újságírók nem fertőzték, hanem csak a sajtó és az irodalom fertőzte. A gyógyításnak és a gyógyulásnak ugyan első feltétele az önbeismerés lenne, de miért legyen őszintébb Lengyel Menyhért, mint a többiek? Ő is azt mondja: »fertőzték«. Pedig fertőztük, Nem ték, hanem tük. Tük, tük, tük. Én is, te is, ő is, Lengyel Menyhért is. Nemcsak az »irodalom«.

**

Lovászyinak lemondásához tudvalevőleg gróf Esterházy Mihály svájci impressziói adták meg az indító okot. »Az nem derül ki azonban — írja a Világ — honnan szerezte Esterházy azt az értesülését, hogy a Károlyi-kormány nyal nem áll szóba az ántánt? Poincaréval beszélt, vagy Wilsonnal, hogy ilyen jól tájékozott? És joggal fölvetjük azt a kérdést, hogyha Lovászy lesz a miniszterelnök és tisztára polgári kabinet alakul, garantálták-e Esterháznak mindama sérelmek orvoslását, amelyeket most a csehek, románok és szerbek az ántánt elnézésével Magyarország rovására elkövetnek?« — Érdekes. A Világ hónapokon keresztül hirdette ellenmondást és felelőzést meg nem tűrő hangon, hogy az ántánt senkivel széles e Magyarországon szóba nem áll, csakis velük: radikálisokkal s az országnak sohase jutott eszébe az indiszkrét kérdés: vajjon Poincaréval, vagy Wilsonnal beszélt-e előzőleg a Világ, hogy ilyen jól tájékozott? És — bár ugyancsak joggal tehetne volna fel a kérdést — az ország mégse kérdezte meg tőlük, mikor a hatalmat átvették: garantálták-e az ántánt nekik, hogy — ha ők jutnak uralomra — nem fogják elkövetni azokat a sérelmeket, melyeknek orvoslására ők most Lovászytól — ime — garanciákat követelnek. Pedig tőlük, éppen tőlük, joggal megkérdezhetné, mert ők hónapokon keresztül hirdették, hogy az ántánt mással szóba nem áll, csak velük s erről fájdalomosan, de napnál fényesebben kiderült, hogy nem volt igaz. Miért kellene éppen Lovászytól garancia? Elvégre ő is megteheti utólag azt, amit Jászi Oszkár: beismeri, hogy tévedett; az ántánt becsapta! Konzekvenciákkal amugyse jár ez a beismerés. Csak a régi világban volt szokás, hogy agyon-

SZINHÁZ.

Lakatos László új darabja.

(Férj és feleség. Színmű. Bemutatta a Vigszínház.)

lőtték azt, aki elvesztette a játszmát, ma : legfeljebb elfogadják a lemondását és külföldre küldik nagykövetnek. És szerencsére külföldünk annyi van most, hogy egy kis külföldért igazán nem kell a szomszédba mennünk; legfeljebb ha Szegedig.

**

»A művész Kernstok eltűnt: a muzsája hónapok óta mint katonaszőkevényt tartja nyilván. Ellenben a politikus Kernstok annál több fronton verekszik» — írja a derék, kedves, jólelkű és naiv *Kaczér* Illés a fürge kis »Figarc«-ban, ahol a többi primadonnák közt természetesen a piktúra primadonnája is fölvonul. Nagyszerű dolgokat tudunk meg az érdekes interview-ból. *Kernstok* Károly »nem elégszik meg Marx-al, sőt még az új marxizmus se elégíti ki.« Ez már csak döfi, mi? Mert hogy Kernstok: »igazi művész és igazi ember. Mint művész nem tagadja le a kort, amelyben él, nem hazudik művészetet, amikor az embert korának izgalmas színjátéka kavargatja fel. A renaissance nagy költőit és művészeit juttatja eszünkbe, akik a véres, vétkes, fájdalmas Itáliában megállították s a végtelen időbe rögzítették koruk minden konokságát, vérét, szennyét, fájdalmát. A Michelangelók s a Danték emberi példánya ez a Kernstok, ha talán művésznek kevesebb is valamivel.« — Nehogy félre tessék érteni: azt, hogy Michelangelónál és Dantenél kevesebb »valamivel«, azt nem mi mondjuk, azt a derék, kedves, jólelkű és naiv *Kaczér* Illés mondja. Mi viszont azt mondjuk, hogy a renaissance nagy művészei nem »a végtelen időbe rögzítették« koruk vérét, szennyét és fájdalmát, hanem vászonra rögzítették. Ezzel szemben — ahogy az érdekes interview-ból megtudjuk: »a művész falán nagy, háromméteres vászon, még 915-ben kezdte s »ma, hogy 918 végét írjuk, a forradalom vörös hónapjait, nem pepecsel a festékei között, hanem dorongot ragad«... pedig, akár hiszik, akár nem, »egyetlen vágya, hogy végre festhessen«. (Azért nem kész még most se a nagy kép) De persze, »most nem tud. Ha hozzáfog, csak a keze van ott, a feje másutt. Most máson kell dolgoznia mindenkinek. Hogy rend legyen. A régi rend, hála Istennek, nem jön vissza. Csak jobb lehet, akármerre fordul. És ha az orosz minta jön?... Salyapint, Repint és a többit az orosz kormány kinevezte proletároknak. Most dupla kása-adagot kapnak, háromszoros gyertyaporciót: dolgoznak tovább. Mi egyéb kell egy művésznek?« (Ezt »biztosan, határozottan, menten minden akadozástól« mondta a művész.) Hát mi is megmondjuk biztosan, határozottan, menten minden akadozástól, hogy mi egyéb kell egy művésznek? Az kell egy művésznek, — aki a magyar művészeti minisztérium felállítását akarja kipolitizálni, helyett, hogy festene — hogy ő lehessen a magyar művészet »Pali bácsi«-ja. Eddig Szinyey volt a Pali bácsi; ő volt az első művész, mint-hogy nem festett, ám volt mandátuma; eztán Kernstok akar lenni a Pali bácsi. Hiszen tetszik tudni: hogy van a Pali bácsi? Jól, jól, jól. És miért van mindig jól? Mert politizál s nem fest — jól, jól, jól. Ez kell egy igazi művésznek és nem a dolog. Így lehet az ember első mester. A radikális pártban tudniillik, de nem a művészek között.

Tövis.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Tul minden földi demarkációs vonalon, jenseits vom Guten und Bösen, a színház éli tovább a maga életét, bezárkózva a témák háromszögébe, négy-, sőt ötszögébe és semmi eseménytől nem hagyja megzavartatni a drámai helyzetek, színpadi lehetőségek évtizedes integritását. Oh férj—feleség—házibarát, örök és kimeríthetetlen irodalmi probléma, melynek nem árt a világnézetek küzdelme, népek összeomlása!

Lakatos Lászlónak hálás lehet a publikum, hogy három fölvonáson keresztül a háború előtti élet boldog illúzióját tudja elélni varázsolni. Nagy meglepetést hozott a darab: egy kész színpadi író. Mintha szakított volna egész írói múltjával a szerző. A szentimentális, vérszegény témákat tudós mondatkovácsolással l'art pour l'art-ba ötvöző, dekadens, effeminált és intellektuell regényíró, a *Bécsi tánczosnő*, az *Idegen leány* tapogatózó technikájú szerzője most egyszerre meghódította a színpadot: gyors cselekvény, ügyes és érdekes dialógus, eleven és új alakok a legégitőbb tradíciók keretein belül is és szinte fölényes routine és sikeres merészség, mely a legnehezebb szituációktól sem riad vissza. Izlésben és mélységben nem áll a francia szalonvígjátékok színvonala alatt.

Egy férj, akit a feleség visszahódít a válóper közben. Egy szerető, akit a feleség a férjjel csal meg. Humortölteléknek még két típus: a reménytelen és mulatságosan ártatlan házibarát és az asszony régi ura, az »első férj« minden papucsosságával és vajszivűségével.

Szinte iskolásan jól van megszerkesztve a darab. Tipikus példánya a francia-magyar színpadi stílusnak. Van egy-egy gyöngye pontja, de ezeken a néző saját illúziója érdekében szemet huny. Lakatos Lászlónak mindig az esztéta előkelőség volt az ideálja: itt is izlésének megfelelő milieube vezet. A főhős: egyetemi tanár. Nem a szürke valóság tudós professzora — az ilyen nem tudna fölülkerekedni a háromszög-játékban — hanem az »egyetem tenoristája«, ahogy nagyvilági szalonokban hisztériás és dologtalan asszonyok, intellektuell kislányok elképzelik maguknak a hódító és diadalmas professzor-ideált: kifogástalan zsaket és lakkezipő, csortosi föllépés, reklámelőadások à la Bergson az irodalmi erotika izgató népszerűségeiről, a vesébe látó Stendhalról, a pikáns Maupassantról, a szigorú Ibsenről és a nőgyűlölő Strindbergtről tolonganak a »szép nők« az órára, a feleséget is ott szerzet.

Ennek a nagy-tanárnak jól megtalálta a stilusos élet-párját a szerző. Egy asszony, aki nem tud beletörődni abba, hogy »feleség« legyen, neki szerelem és szerelem kell és mindenáron a férjével, aki már unja a sok fölösleges emóciót. (Van ebben némi el nem mélyített tendencia az ösztönökre alapított házasság intézménye ellen.) A házibarát flörtje csak eszköz az asszonynak, hogy a férjet egy újabb szerelmi föllobbanásra hozza. Jóleső szatíra, de egyuttal a szerző melegsége is szól ebből az alakból, melyért — divatos érzékiséget nyárspolgári morállal gyurva össze — burkoltan mégis sikra száll a szerző.

Monumentálisat és intimitást kellemes és előkelő vegyítékben talál föl a Vigszínház. Tanay zseniális humorral játszik egy korlátolt gavallért. Mellette *Lukács* Pál, főleg a mozdulatokban, tökéletes ideálját alkotta meg a fiatal lányszívek modern lovag-ideáljának. Csortos és Gombaszögi szordinos szerepeket kaptak mint férj és feleség.

Lakatos László tudásától és izlésétől várjuk a további sikereket a Herczeg-Molnár-féle szalonműfajban.

Z. B.

Művészet.

Magyar művészet 1919.

Magyarországnak a kiegyezéstől a világháború szomorú végéig terjedő korszaka a stréberség korszaka volt. A stréberségből hiányzik a szeretet és a melegség. Ez a két nagy hiány szépséges fővárosunk főjellemvonásai közé tartozik. Budapest a stréberek Mekkája. Itt van az ország seje, de nem itt dobog a szíve. A művészethez azonban fízió kell. Ahol az nincs, ott nem teremhet igazi, egészséges művészet.

Budapesten az utolsó félszázad alatt csakugyan nem is termett. Modern építészetünk minden kétséget kizáró módon bizonyítja, hogy fővárosunkban a féktelen önzés és érvényesülési vágy honol. Szobrainkról általában vajjon kinek van kedvező különvéleménye? Festőink, mint tudjuk, elromlani jöttek volt haza Münchenből, Párisból. Magyar iskolának nevezhető valami nem keletkezett Budapesten hatvanhét óta.

És azért mégis van magyar művészet. Csakhogy az kis vidéki városokban született. Nagybányán, Szolnokon. Nagybánya alapítása pedig — tudjuk — éppen hadüzenet volt a stréberségnek.

Fájdalommal gondolunk ma erre a leirhatatlan kis álmországra. Vajjon a miénk marad-e? Vajjon nem esik-e áldozatul az oláh hóditási vágnak, ami halált kiált mindenre, ami magyar?

Akárhogy döntsön a »béke«-konferencia, nekünk egyetlen kulturális pozíciót sem szabad feladnunk.

Lemondanunk csak egyről kell: ürelemességünkről azokkal szemben, akik ki akarják ölni a magyarságból a nemzeti érzést. A különböző radikális eszmék lovagai ugyanis most már igazán megtanulhatják (ha tőlünk nem akarják, hát az annyiszor magasztalt francziáktól), hogy a nemzet nem faji, hanem kulturális képződmény, hogy a szűkebb értelemben veit egyéniség előfeltétele a nemzeti egyéniség.

Igazi műveltség, tehát igazi művészet is, csak nemzeti alapon képzelhető el. Reméljük is, hogy a természetes fejlődéshez nélkülözhetetlen nemzeti érzés felébred most, a veszedelem láttára sok olyan magyarban is, kinek egyénisége eddig a szellemi terror nyomása következtében nem fejlődhetett szabadon.

Ez a terror nálunk folytonosan Páris kiáltott. Pedig nem titok, hogy éppen terroristáink, kik legkevésbé szokták tudni, mit beszélnek, csak annyit láttak Párisból, amennyit a német szemüvegen át látni lehet. Akik nálunk Cézanneon kezdtek, rendesen vagy a biedermeier, vagy Kokoschkán végeztek.

Ha pedig csakugyan fenéig kellene üritenünk a kelyhet s Magyarországból nem maradna más, mint egy kis töredék, akkor ez természetes helyzeténél fogva sokkal szorosabban tapadna a jól szervezett németiséghez, mint a régi, csonkítatlan Magyarország.

És ez az őszinte csatlakozás kevésbé is ártana, mint a felületes élvezeti »kultura«-vágyak kielégítése — könnyen elsajátítható párisi formákkal. Hogy többet ne mondjak, a cabaret-stílus kezd már ugyis Budapest főjellemvonása lenni. Ez pedig már balkáni francziaságot, már Bukarestet jelent.

Akárhogy is járjunk azonban, egy dolog bizonyos: nekünk a jövőben befelé kell tekintenünk. Halálos veszedelembé jutottunk. Ha nem akarunk visszafejlődni, el-sorvadni, egyéniségünk kiélezésére kell összpontosítanunk minden erőnket.

Arra már semmi szükségünk sincs, hogy fiatal művészeink rajzolni és festeni tanulni külföldre menjenek.

Művészi multunk pedig már van akkora, hogy annak alapján igazi magyar iskolát fejleszthessünk.

Ha ezt nem tesszük, sohasem fog beszélni a külföld magyar művészetről. Ugy fog reagálni minden kifelétörekvésünkre, mint a magyar kozmopoliták gerincztelen ágaskodására. Nem fog róla tudomást venni.

Felvinczi Takács Zoltán.

IRODALOM.

Surányi Miklós új regénye.

— *Kantale.* —

A polgárinak nevezhető irodalom, melynek korszaka az európai kulturán belül immár pontosan áttekinthetővé válik, fejlődésének egy bizonyos, vége felé járó állapotában elirodalmiasodott, elintellektuálisodott. Ennek a polgári irodalomnak élesen megvonható határán Goethe egyetemes alakja s az ő gyönyörűsége Tassója áll; már Ignótus figyeztetett az »Olvasás közben« egyik jegyzetében, hogy Goethe Tassójában áll először a költő s az ur, a fejedelem oly viszonyban egymáshoz, mely egyenrangúnak nevezhető. »Tasso« előtt a költő, az író, az intellektuális ember vagy nem jelent meg az irodalomban, vagy oly alakban bitorzkodott be a »halhatatlanság« lapjaira, aminőben kint, a »halandóság« szigorubb törvényei és szokásai közt mozgott: uri cseléd volt, nagyurak kegyencze és kitarottja, ki megénekli dicső ura hatalmát és fényét az udvarnak, a bámuló népnek s persze, az áhitatos jövedőnek is, mely nyilván hálás lesz a szép szavakon eljuttatott hírekért. A polgári társadalom a demokrácia jegyében született s mert a demokráciára, e társadalom gondolatköre szerint, a vagyont és jólétet teremtő pénznek és a kulturális értékeket termelő szellemi munkának volt szüksége, demokratikus polgárjogot nyert a pénz és intellektualizmus embere. Karöltve vonultak be az irodalomba; a kapitalizmus és az intellektualizmus egy méhben fogantattak s mint összenőtt ikrek sétáltak végig a polgári társadalom utcáit, szalónjait, felolvasótermeit, muzeumait. Zola s különösen Balzac még a pénz (poszait tervezgették, a polgári irodalom dekadensei már teljesen az intellektualizmus tulért gyümölcseit »zedgették: az intellektualizmus tultengett s még tulteng a roskadozó polgárság szellemi életében, irodalma pedig lassanként elirodalmiasodott. A regények hősei, ha nem is mindig kifejezetten írók, vagy művészek, legalább is irodalmi szimbólumok, írói megszemélyesítések, literary gentlemanek, kiknek konzessziós realizmusa mögöl kihallatszik az író bizakodó sóhaja az olvasóhoz: te, barátom, ugyis tudod, hogy itt rólam, mindig csak rólam van szó... A dekadencia termékeny tetőfokán aztán megszólalt egy író, kinek középponti problémája, ha nem is az intellektualizmus, de mindenestre maga az intellektuális ember s annak káros tulsulyra juttatott, agyonbálványozott képviselője: az író lett. Thomas Mann főműveiben, a Buddenbrokksban, a Tristanban, a Tonio Krögerben, a Tod in Venedigben már ennek a kérdésnek szentelte életét. Az intézmények idejétmultsága, az emberek alkalmatlansága akkor válik észrevehetővé, mikor az emberek nem tudnak többé beilleszkedni életükkel, szükségleteikkel s vágyaikkal az intézményekbe, illetve: mikor a vezetéssel megbízott, a csucokra emelt emberek nem érzik többé teljes, köldökzsinóros kapcsolatukat a mögöttük s velük haladó étellel. Az intellektuális ember, az író, miután kiélvezte felszabadulását s mohón, a történelem elkerülhetetlen vakságában részegre itta magát az egyedülvalóság, a korlátatlanság fényében, csakhamar elszakadt az új vá-

gyakban született nemzedékektől s fényes magasságában lassanként csak ködöt és czéltalanúságot látott maga körül, melyen át már homályosan, vagy egyáltalán nem tudta megérezni a közösséghez fűző tápláló ereket és együtt-rezgő idegeket. Így csendült meg a dekadens polgári irodalomnak új, fájdalmas és lemondó alaphangja: az élet és gondolat kapcsolatának megszűnése, az élő, élni, »gondtalanul« élni tudó s az érző, a gondolkodó, a művészembernek teljes elszakadása egymástól. Tonio Kröger, átlátva ezt a sorsot, így vesz bucsút Lisavetától s Északra utazik; Hermann Rudolf a »Sötétség«-ben (ha szabad ezt itt megemlítenem) így ír leveleket vidám és boldog, barnahaju, élni tudó barátjának s így álmodozik a tébolydában az egységes, a ketté nem szakadt életről.

Surányi Miklós új regénye, a *Kantate* (a könyv bizony-ság nekem rá, hogy tudatosan) ebbe a fejlődési folyamatba illeszkedik. A regény hőse, Regen Richard, egy orgonaművész, tíz évvel ezelőtt, hogy ebbe a regénybe lépett, irt egy kantátét, a »Szamaritai asszony«-t. Azóta, mondám, tíz esztendő telt el s a világ hiába várta az orgonistától a nagyszerűen megkezdett művészpálya folytatását, a második kantátét. Miért nem alkotta meg a művész? A terve meg volt hozzá, tehetsége futotta rá s a vágy sohasem aludt ki benne; a második kantáté, »Lót menekülése«, állandóan ott bizserg és ég minden idegszázában. Tíz évig megakadályozta az alkotásban halálosan beteg felesége, kín szeretettel csüngött; meggátolta tehát az élet két mindennapos-sága: a család s a szeretet. A regény első fejezetében Regensburgból Pécsre költözik a művészcsalád, de mielőtt befutna az új városba a vonat, az asszony holtan hull ki művészférje karjaiból. Tíz évi aggodalom után is, valóban, hirtelen jön ez a halál; tíz évi sejtés után is, valóban, le-sújtó és görcsös a művész fájdalma, de minden halálon és fájdalomon át felbug a művészremény harsogó orgonája! Most, most fogom megírni a kantátét!... Nos, a regényben elfolyik néhány esztendő, Regen Richard vonaglik az élet és művészet közt s a kantáté nem születik meg. Pécssett és Bécsben asszonyok várják, kik csókokban fürösztik, Pécssett és Bécsben barátok és idegenek várják, kik könnyű hirben és sikerben fürösztik; Pécssett s megint Bécsben s Regensburgban fájdalmak és egy kielégíthetetlen életvágy (mostohalányának forró, szép teste) várnak rá, melyek felmarják és széttépik. A regény végén meg-rokkanva s megöregedve ismét Pécs felé utazik, de már társtalanul s reménytelenül s a kantátéről talán már nincs is szó többé... Ime, a probléma, melyről fentebb beszél-tünk: a művész s az élet kapcsolata. A művész, a polgári irodalom gondolatvilága szerint, élményekből táplálkozik s élményeket ad; a világtól azonban elszakadt, önmagából már nem bír meríteni s midőn táplálékért, egy kis örömet, vágyért és boldogságért visszaszalad az élethez, kezét felvérzi, lelkét széttépi, alkotóerejét elveszti s szabad választást nyer a revolver, a kényszerzubbony s egy kis-város kártyapaklija közt.

Surányi Miklós, bár ezzel a témájával ennyire a fejlődés élén áll, sok tekintetben szintén polgári művész, a fenti fejtegetések értelmében. Témáját kiragadja a mából s visszaviszi a nyolczvanas évekbe; a mától elfordulva, több, erősebb gyökeret érez a letűnt időkben; — igaz, hogy viszont így tud adni kedves és festői képet, valóságos kis regényt a regényben, a nyolczvanas éveknek apróság-kban mozgalmas koráról. A regényt súlyosabb fajsúlyu témája mellett is fordulatossága és könnyed, jó stílusú élvezetes olvasmányává teszi, — nekünk az a benyomásunk, hogy tulságosan is könnyeddé és gyorsan emészthetővé. Surányi itt-ott engedményeket ad a szélesebb körű olvasó-közönségnek s ha ez használ is könyve gyors elterjedé-sének, amit biztosra veszünk, nem válik mindig művészi előnyére. Teljes művészi elv és gond mellett egyes zökkenő

részek kimaradtak volna a könyvből. Persze, ezen a szemponton, tudom, lehet vitatkozni. Az irodalomban is van egy elv, mely szerint a cél szentesíti az eszközöket s vannak, kik e ponton valamely felrázó, világító gondoltnak és iránynak minél szélesebb körben való elterjesztését hangsúlyozzák. Mi azonban azt hisszük, hogy a telje-sen engedmények nélkül dolgozó művészetnek, ha ma bizonytalanabbul tud is megállni, a jövővel több élet-adó kapcsolata van.

Földi Mihály.

KÖZGAZDASÁG.

A »Hermes« Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaság december 30-án tartotta Ullmann Adolf báró elnöke alatt huszonötödik rendes közgyűlését. A közgyűlés elé terjesztett jelentés szerint a mérlegben kimutatott betétek 155 millió koronát meghaladó összeggel szerepelnek, szem-ben a tavalyi 115 millió koronával. Az intézet a lefolyt évben is élénk és eredményes tevékenységet fejtett ki a kibocsátásra került VII. és VIII. hadikölcsönöknél. Az intézet érdekkörébe tartozó vállalatok kielégítően fejlődtek. A kimutatott 1,128.429.45 tiszta nyereségből az 1917/18. üzletévre rész-vényenként 8%, azaz 16 korona kifizetését hozza javaslatba, továbbá, hogy a tartalékalapba 150.000 korona helyeztessék. A közgyűlés tudomásul vette, hogy a nyugdíjalap megfelelő erősítésére szolgáló 200.000 korona, valamint az intézet 25 éves fennállásának alkalmából az alkalmazottaknak rend-kívüli jutalmazása céljaira szolgáló 150.000 korona a mérleg-ben már elszámolást nyert. A közgyűlés Ehrlich Emil és idb. Hoffmann Károly urakat, kiknek mandátuma lejárt, az igaz-gatóságba újból beválasztotta.

HETI POSTA.

Régi előfizető. A meleg elismerés nagyon jól esett. Surányi Miklósnak áadtuk üdvözlétét. Hálásan köszöni. Trium-vir = Rózsa Miklós.

B. S. Ezután süröbben fogja olvashatni tudós Oblomov-ját. Ezen a héten is megtalálhatja egyébként *A Hét*-ben, csak hogy most már — végre! — letette inkognitóját. Oblomov ugyanis Pálos Frigyes. Biztosak vagyunk benne, hogy ez a név igen rövid idő alatt épp oly nagy értéket fog jelen-teni, mint ahogy nagy és megokolt érdeklődés vette körül a kitűnő író már akkor is, mikor még csak az Oblomov pseu-donym jelentette Pálos Frigyes.

Kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Helyettes-szerkesztő: VIDOR MARCEL.

Emésztést elősegítő
nyálkoldó
savközhajtó

MATTONI

GISSHÜBLER

TISZTA TERMÉSZETES ALKALIS
SAVANYUVIZE.

FEST ■ ■ VARGA ■ ■ TISZTÍT

BELVÁROSI KELMEFESTŐ ES VEGYTISZTÍTÓ

GYÁR ÉS KÖZPONT: VII., ILKA-UTCZA 30. SZ.

FŐÜZLET: IV., KAMMERMAYER KÁROLY-U. 3.

FIÓKÖZLETEK:

VI., ANDRÁSSY-UT 61., VIII., JÓZSEF-UTCZA 6.

Mintafestés!

Külön vidék-osztályunk postai megbízásokat soron kívül intéz el.

Gyászfestés 10 óra alatt!